MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KONSTITUCINĖS TEISĖS KATEDRA

Vita Kukanauzienė
Neakivaizdinio sk. Teisės ir valdymo studijų programos TVmn5-04 gr. studentė.

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KOMPETENCIJA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-
doc. dr. V. Sinkevičius

Katedros vedėjas-
prof. dr.E.Jarašiūnas

Vilnius 2006

Turinys

ĮVADAS....4

1. Vyriausybė- vykdomoji valdžia....7

1.1. Vykdomosios valdžios samprata....7

1.2. Vyriausybės kaip vykdomosios valdžios institucijos samprata....12

2. Vyriausybės sudarymas, Vyriausybės įgaliojimų veikti gavimas....15

3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija....21

3.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencijos samprata....21

3.2. Įstatymų, Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, Respublikos Prezidento dekretų vykdymas....23

3.3. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė....26

3.4. Vyriausybės įgaliojimai valstybės biudžeto srityje....28

3.5. Ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklos koordinavimas....32

3.6. Krašto reikalų tvarkymas....36

3.7. Kiti Vyriausybės įgaliojimai....37

4. Vyriausybės teisiniai santykiai su kitomis valstybės valdžią įgyvendinančiomis institucijomis....40

4.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisiniai santykiai su Seimu....40

4.2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisiniai santykiai su Respublikos Prezidentu....42

5. Užsienio valstybių vyriausybių kompetencijos lyginamuoju aspektu....45

5.1. Lenkijos ir Prancūzijos vyriausybių kompetencijų apžvalga. Panašumai ir skirtumai lyginant su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija....45

5.2. Vokietijos ir JAV vyriausybių kompetencijų apžvalga. Panašumai ir skirtumai lyginant su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija....47

IŠVADOS....51

LITERATŪRA....54

DIE ZUSAMMENFASSUNG....59

PRIEDAS NR. 1 Lietuvos, Lenkijos, Prancūzijos ir Vokietijos vyriausybių kompetencijų panašumai ir skirtumai.....60

Įvadas

Bendroji charakteristika. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – ir Konstitucija) 5 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, kad „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“. Šia, taip pat ir kitomis Konstitucijos normomis yra įtvirtintas valstybės valdžių padalijimo principas. Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje taip pat nurodoma, kad „valdžios galias riboja Konstitucija“. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad tuo atveju, kai Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyti konkrečios valdžios institucijos įgaliojimai, nė viena kita institucija negali iš jos tų įgaliojimų perimti, o institucija, kurios įgaliojimai Konstitucijoje nustatyti, negali jų perduoti ar atsisakyti. Tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu[1]. Negalimas ir šių valdžių susiliejimas.

Valstybės valdžios institucijų atskyrimas ir savarankiškumas dar nereiškia, kad jos visiškai atskirtos, nesusijusios viena su kita jokiais ryšiais. Šis valdžių savarankiškumas, jų vykdomų funkcijų apibrėžtumas nepaneigia valdžių tarpusavio sąveikos, nes kartais tik sąveikaudamos tarpusavyje valstybės valdžios institucijos gali įgyvendinti savo veiksmus. Pavyzdžiui, Konstitucijoje nustatant įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijų funkcijas bei įgaliojimus yra numatyta jų tarpusavio sąveika. Tokią normą įtvirtina Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas, pagal kurį Seimas turi teisę steigti ir panaikinti ministerijas. Šių Seimo įgaliojimų įgyvendinimas yra saistomas konkrečių Konstitucijoje įtvirtintų Vyriausybės įgaliojimų: jeigu Vyriausybė nepateikia konkretaus pasiūlymo, Seimas negali priimti sprendimo steigti ar panaikinti ministeriją. Taigi ši Konstitucijos norma užtikrina įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių pusiausvyrą[2]. Dar vienas pavyzdys: Seimas turi teisę pritarti ar nepritarti Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai (Konstitucijos 67 str. 6 p.). Tačiau atlikti šią funkciją Seimas gali tik glaudžiai bendradarbiaudamas su Respublikos Prezidentu. Respublikos Prezidentui suteikta teisė savo nuožiūra teikti Seimui Ministro Pirmininko kandidatūrą, tačiau ši teisė gali būti realiai įgyvendinta tik atsižvelgiant į politinių jėgų santykį Seime. Taigi kaip matome, šių dviejų valstybės valdžių bendradarbiavimas Vyriausybės formavimo procese yra būtinas.

[1] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 22 d. nutarimo Nr. 620 „Dėl buvusių Statybos ir urbanistikos ministerijos, Europos reikalų komisijos, Ryšių ir informatikos ministerijos ir jų institucijų reorganizavimo tvarkos bei terminų“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punktui, 29 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsniui ir Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 4 straipsniui“//Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1624.

[2] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 22 d. nutarimo Nr. 620 „Dėl buvusių Statybos ir urbanistikos ministerijos, Europos reikalų komisijos, Ryšių ir informatikos ministerijos ir jų institucijų reorganizavimo tvarkos bei terminų“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punktui, 29 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsniui ir Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 4 straipsniui“//Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1624.

Vyriausybės vietą valstybės valdžių institucijų sistemoje nusako jos kompetencija. Vyriausybė, būdama aukščiausioji, kolegiali, bendros kompetencijos vykdomosios valdžios institucija šalyje, vadovauja šios sistemos institucijoms bei kontroliuoja jų veiklą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės didelę įtaką valstybės valdžių institucijų sistemoje bei ypatingą vaidmenį valstybės gyvenime lemia tai, kad pagal Konstituciją Vyriausybė yra vienintelė institucija, turinti ne tik konstitucinę teisę, bet ir konstitucinę pareigą rengti ir teigti Seimui svarstyti įstatymų projektus, tame tarpe valstybės biudžeto projektą, taip pat konstitucinę pareigą vykdyti valstybės biudžetą.

Šiame darbe pirmiausia bandysiu atskleisti kas apskritai yra valstybės valdžia, kas yra vykdomoji valdžia, panagrinėsiu kokią vietą vykdomosios valdžios institucijų sistemoje užima Vyriausybė. Taip pat bus nagrinėjama Vyriausybės formavimo tvarka, Vyriausybės įgaliojimų veikti gavimas; Vyriausybės kompetencijos samprata, bus gilinamasi į Vyriausybės funkcijas; apibrėžiami Vyriausybės santykiai su Seimu ir Respublikos Prezidentu; lyginamos užsienio valstybių vyriausybių kompetencijos su Lietuvos Respublikos Vyriausybe.

Temos aktualumas. Būtina aiškiai ir konkrečiai apibrėžti Vyriausybės kompetenciją, kadangi Vyriausybei vykdant jos kompetencijai pavestus uždavinius ir funkcijas, dažnai yra susiduriama su Konstitucijoje apibrėžtos Vyriausybės kompetencijos skirtingu interpretavimu. Kaip rodo Konstitucinio Teismo praktika Vyriausybė dažnai viršija savo įgaliojimus.

Tyrimo objektas. Šio darbo tyrimo objektas yra *Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija*.

Tyrimo dalykas yra Lietuvos ir užsienio šalių teisės aktai, nustatantys Vyriausybės kompetenciją.

Tyrimo tikslas yra atskleisti pagrindinius Lietuvos Respublikos Vyriausybės formavimo aspektus, kompleksiškai išnagrinėti Vyriausybės kompetenciją ir jos bei kitų valstybės valdžios institucijų tarpusavio santykius.

Darbo tikslas sąlygojo šių ***uždavinių*** sprendimą:

- aptarti Vyriausybės formavimo tvarką;
- panagrinėti Ministro Pirmininko kandidatūros ir Vyriausybės programos svarstymo Seime tvarką;
- pateikti Vyriausybės įgaliojimų veikti gavimo pagrindinius aspektus;
- remiantis moksline literatūra, norminiais aktais bei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimais išanalizuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetenciją;
- atskleisti Vyriausybės ir kitų institucijų tarpusavio santykių ypatumus vykdant joms pavestas funkcijas;
- palyginti Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetenciją su kitų užsienio šalių vyriausybių kompetencijomis;

- pateikti išvadas.

Tyrimo šaltiniai. Vadovaujantis šio darbo tikslais panaudoti šie pagrindiniai tyrimo šaltiniai: Konstitucija, Lietuvos Respublikos įstatymai, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai bei analizuojamos užsienio valstybių (Lenkijos, Prancūzijos, Vokietijos, Jungtinių Amerikos Valstijų) konstitucijos. Darbe taip pat remiamasi ir moksline literatūra. Šaltinių sistemoje ypač daug dėmesio skiriama Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių Vyriausybės institutą, analizei. Pagrindiniams teiginiams pagrįsti naudotasi tokių Lietuvos autorių kaip E. Jarašiūnas, G. Mesonis, E. Kūris, V. Sinkevičius ir kt. darbais.

Tyrimo metodika. Tiriant pasirinktą temą labai svarbu pasirinkti tinkamą tyrimo metodiką, nes tai leidžia kiek įmanoma tiksliau nustatyti Vyriausybės kompetenciją ir ją analizuoti. Atliekant tyrimą daugiausia rėmiausi šiais metodais:

Istorinis metodas šiame darbe bus naudojamas aprašant Vyriausybės kompetencijos kitimo ypatumus atskiruose istoriniuose etapuose.

Lyginamosios analizės metodas bus naudojamas lyginant Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetenciją su Lenkijos, Prancūzijos, Vokietijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų vyriausybių kompetencijomis bei išskiriant jų bendruosius ir specifinius bruožus.

Apibendrinimo metodas bus naudojamas apibendrinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimus, susijusius su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencijos aiškinimu.

Dedukcinis metodas bus naudojamas apibendrinant išvadas gautas tyrimo metu.

Loginis metodas bus taikomas darant apibendrinimus, išvadas, padedančius tiksliau suvokti nagrinėjamus klausimus.

Sisteminės analizės metodu bus nustatomas teisės aktų, reglamentuojančių Vyriausybės kompetenciją, loginis ryšys ir sąveika su kitų teisės aktų normomis.

Darbo naujumas. Lietuvos mokslinėje literatūroje apibrėžiant Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetenciją, praktiškai atkartojamos Konstitucijos ir Vyriausybės įstatymo nuostatos. Todėl šiame darbe pabandyta Vyriausybės kompetenciją nagrinėti žymiai plačiau. Darbo naujumą parodo ir tai, kad pirmą kartą bandyta rasti ir atskleisti panašumus ir skirtumus lyginant Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetenciją su Lenkijos, Prancūzijos, Vokietijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų vyriausybių kompetencijomis.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, penkios dalys ir išvados. Darbo pradžioje pateikiamas turinys, o pabaigoje parengtas vienas priedas – lentelė, taip pat pateikiamas naudotos literatūros sąrašas.

Vyriausybė – vykdomoji valdžia.

1.1 Vykdomosios valdžios samprata.

Pradedant nagrinėti vykdomąją valdžią pirmiausiai reikėtų išsiaiškinti, kas yra valstybės valdžia. Kiekvienos šalies valstybės valdžios esmė ir struktūra yra įtvirtinta Konstitucijoje ir įstatymuose. Ji įgyvendinama remiantis įstatymų leidyba, valstybės aparatu, materialiniais ištekliais, finansinėmis lėšomis, įtikinimo ir prievartos mechanizmais.

Taigi Valstybės valdžia įgyvendinama visos visuomenės vardu. Valstybė oficialiai atstovauja visai visuomenei, jos sprendimai įpareigoja visus visuomenės narius. Valstybės vardu valdžią įgyvendina valstybės valdžios institucijos ir įstaigos, pareigūnai. Jeigu šie sprendimai nevykdomi, jiems užtikrinti gali būti panaudota valstybės prievartos jėga. Valstybės valdžią įgyvendinančios struktūros yra sudėtingos, joms būdinga pavaldumo ir koordinacijos santykiai[3]. Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarime konstatavo, kad „Konstitucijoje yra nustatyta tokia valstybės valdžios sąranga, kai kiekviena valstybės valdžios institucija savo funkcijas vykdo nepertraukiamai. Pagal Konstituciją negali būti tokių teisinių situacijų, kai kuri nors valstybės valdžią įgyvendinanti institucija nefunkcionuoja“[4].

Teisinėje literatūroje pabrėžiama, kad valstybė kuria ar sankcionuoja teisės normas (t.y. pozityviąją teisę), kuriomis nustato tam tikrų elgesio taisyklių privalomą laikymąsi, tačiau ne vien valstybė nustato visuomenėje galiojančias elgesio taisykles. Santykius tarp žmonių reguliuoja ir moralinės, religinės ar kitos normos. Tačiau valstybė yra vienintelė turinti teisę reikalauti ir prireikus naudoti prievartą siekdama užtikrinti priimtų taisyklių laikymąsi. Taip pat svarbu pabrėžti, kad tik valstybės taikomos prievartos priemonės, laikantis tam tikrų teisėje nustatytų sąlygų, yra teisėtos. Nei piliečiai, nei jų susivienijimai neturi teisės vartoti tokios prievartos[5].

Demokratinė valstybės valdžia išreiškia gyventojų daugumos interesus ir įgyvendinama, vadovaujantis valdžių padalijimo, pagarbos žmogaus teisėms, vietos savivaldos pripažinimo, teisinės valstybės kūrimo ir kitais principais. Iš minėtų principų demokratinėse šalyse valstybės valdžios esmę bei jos įgyvendinimo procesą geriausiai atskleidžia valdžių padalijimo teorija, nes istorinė patirtis rodo, kad valstybės valdžią būtina padalinti. „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5, 67, 84, 94 ir kiti straipsniai, įtvirtindami Seimo, Vyriausybės, Prezidento kompetenciją, ne tik išreiškia klasikinį valdžių atskyrimo, jų subalansavimo ir atsvaros vienos kitai principą, bet ir suformuluoja griežtą imperatyvą – jokia valdžios šaka negali jai priskirtos kompetencijos perleisti kitai valdžiai“[6].

---

[3] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos Konstitucinė teisė.- Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 491-492.

[4] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894.

[5] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos Konstitucinė teisė.- Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 492.

[6] V. Sinkevičius. Konstitucijos įgyvendinimas įstatymų leidyboje//Justitia. 1996, Nr. 5, p. 2.

Taigi Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje, taip pat ir kituose straipsniuose, nors tiesiogiai ir neįvardyta, įtvirtintas valstybės valdžios padalijimo ir atribojimo principas. Remiantis tuo galima teigti, kad Lietuvos Konstitucijos nuostatos atitinka bendriausius civilizuotų šalių konstitucijų standartus, pažangias konstitucingumo raidos tendencijas.

Konstitucijos, kaip vientiso ir tiesiogiai taikomo akto, sisteminė ir loginė analizė rodo, kad valstybės valdžią, kurią sudaro savarankiškos valdžios šakos – įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė, Lietuvoje vykdo atitinkamai Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas[7]. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis valstybės valdžių padalijimo principas, be kitų reikalavimų, suponuoja tai, kad įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios turi būti atskirtos, pakankamai savarankiškos, bet kartu tarp jų turi būti pusiausvyra, kad kiekvienai valdžios institucijai suteikiama jos paskirtį atitinkanti kompetencija, kurios konkretus turinys priklauso nuo tos valdžios vietos bendroje valdžių sistemoje ir jos santykio su kitomis valdžiomis, kad, Konstitucijoje tiesiogiai nustačius konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimus, viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti, kad tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu[8]. Šių reikalavimų būtina laikytis norint užtikrinti valstybės valdžios institucijų funkcionavimo darną. Tai reiškia, kad skirtingas valstybės valdžios funkcijas vykdanti institucija turi būti nepriklausoma nuo kitų valstybės valdžios institucijų. Todėl kartu su valstybės valdžios įgaliojimų paskirstymu skirtingoms valstybės institucijoms būtina užtikrinti ir jų nepriklausomumą, nes antraip net ir paskirsčius įgaliojimus skirtingoms valstybės institucijoms, nebus galima kalbėti apie valdžių padalijimą, kadangi nebus pasiektas pagrindinis valdžių padalijimo tikslas – pašalinti galimybę piktnaudžiauti valdžia[9].

H. Šimkūno nuomone, valdžių padalijimas turėtų užkirsti kelią piktnaudžiauti valdžia sutelkus visas valstybės galias vienose rankose. Valstybės valdžios įgaliojimai turėtų būti paskirstyti skirtingoms valstybės institucijoms, kurios yra ne tik savarankiškos ir nepriklausomos, bet ir kontroliuoja viena kitą. Tai reiškia, kad valdžių padalijimas suponuoja stabdžių ir atsvarų sistemos, kuri garantuoja santykinį valstybės valdžių autonomiškumą ir jų pusiausvyrą, būtinybę[10].

---

[7] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 1 dalis. Vilnius. 2000, p. 27.

[8] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 13 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18, punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 19-828.

[9] H. Šinkūnas. Valdžių padalijimo principas ir teisminės valdžios vieta valdžių padalijimo sistemoje// Teisė. 2003, Nr. 49, p. 116.

[10] Ten pat, p. 121.

Taigi iš valdžių padalijimo išplaukia, kad kiekviena valstybės valdžia turi būti įgyvendinama per skirtingas institucijas, kurios pagal jų paskirtį atitinkančią kompetenciją privalo veikti savarankiškai ir nepriklausomai viena nuo kitos. Svarbu pabrėžti ir tai, kad valdžių padalijimo principas suponuoja ne tik valstybės valdžių savarankiškumą ir nepriklausomumą, bet ir jų tarpusavio kontrolę, nes tik tarpusavio kontrolės dėka užtikrinama valstybės valdžių pusiausvyra ir užkertamas kelias piktnaudžiauti valdžia visas valstybės galias sutelkusiam vienam asmeniui ar vienai institucijai.

Kalbant apie vykdomąją valdžią Lietuvoje, „Lietuvos Respublikos Konstitucija ją išskiria lygia greta su kitomis valstybės valdžiomis“[11].

Vykdomoji valdžia – viena iš trijų valstybės valdžios rūšių. Vykdomąją valdžią įgyvendina Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė. Valstybės vadovas atstovauja šaliai, vykdo kitus šalies Konstitucijoje ir įstatymuose numatytus įgaliojimus. „Vyriausybė – aukščiausioji kolegiali vykdomosios valdžios institucija“[12]. Pagal valdžių padalijimo teoriją „vykdomoji valdžia – tai teisės taikomoji valdžia, kuriai pavedama Konstitucijos, parlamento priimtų įstatymų vykdymo funkcija“[13].

Funkcionuodamos atskirai vykdomosios valdžios institucijos nepajėgtų atlikti vykdomajai valdžiai skirtų funkcijų bei įgyvendinti jai keliamų tikslų, todėl jos turi nuolat tarpusavyje sąveikauti: viena kitą papildyti, plėtoti, garantuoti viena kitos veiksmingumą, būti logiškai sujungtos bendro tikslo. Atsižvelgiant į tai jos jungiamos į vientisą sistemą, kur vykdomosios valdžios institucijos suvienijamos abipusės priklausomybės ir yra organizuotai nukreipiamos vykdyti įstatymus ir kitus teisės aktus.

Vykdomosios valdžios funkcijos – tai pagrindinės vykdomosios valdžios veiklos kryptys. Kitaip tariant, vykdomosios valdžios funkcijomis laikomi ir tikslai, kuriuos valstybė kelia vykdomajai valdžiai, ir svarbiausios jos veiklos kryptys, ir teisinės priemonės (pareigos ir įgaliojimai), kurios naudojamos iškeltiems tikslams pasiekti. Funkcijos atspindi vykdomosios valdžios turinį bei jos esmę. Vykdomosios valdžios struktūra ir ypatumai tokie, kad detali jų analizė duoda pagrindą kalbėti apie du jos funkcijų lygmenis – pagrindinį ir papildomą[14].

A. Bakavecko nuomone, pagrindinis vykdomosios valdžios funkcijų lygmuo apima svarbiausias jos funkcijas, turinčias visuotinę reikšmę visuomenės gyvenimui. Pagrindinis lygmuo apima tris svarbiausias vykdomosios valdžios funkcijas. Pirmoji funkcija – viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimo funkcija – nustato svarbiausias ją vykdančių institucijų veiklos kryptis. Tiesiogiai ši funkcija reglamentuota Konstitucijoje ir kituose teisės aktuose. Viešoji tvarka ir visuomenės saugumas sudaro visų asmenų normalaus socialinio gyvenimo bei valstybinių, nevyriausybinių ir privačių organizacijų veiklos pagrindą. Šios funkcijos nepakankamas vykdymas pasireiškia administracinių

[11] A. Andruškevičius. Viešojo valdymo funkcijų vykdymo bei asmens ir vykdomosios valdžios santykių priskyrimas administracinei teisei// Teisė. 2003, t. 46, p. 26.
[12] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos Konstitucinė teisė.- Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 681.
[13] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 16.
[14] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 19.

nusižengimų, sanitarinių, Ekologinių ir kitų taisyklių pažeidimų dažnėjimu. Vykdomosios valdžios viešosios tvarkos apsaugos ir visuomenės saugumo užtikrinimo funkcija vaidina svarbų vaidmenį, nes netinkamas jos vykdymas neigiamai veikia kitų valstybės veiklos sričių, būtent, ekonomikos, finansų, kultūros, švietimo, socialinio aprūpinimo valdymą ir pan.

Antroji pagrindinė vykdomosios valdžios funkcija – valdymas. Ji nustato šios valdžios institucijų įgaliojimus, vadovaujant ekonomikai, finansams, kultūrai, švietimui, sveikatos apsaugai, krašto gynybai bei vidiniams ir išoriniams valstybės reikalams. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnyje ir Seimo 1994 m. gegužės 19 d. priimtame Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo (2006 m. sausio 19 d. redakcija) 22 straipsnyje nustatyti Vyriausybės įgaliojimai, susiję su valdymo funkcijų įgyvendinimu. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo (toliau – ir Vyriausybės įst.) 22 straipsnio 3 ir 11 punktai gana aiškiai pabrėžia aukščiausios vykdomosios valdžios institucijos valdymo aspektą: Vyriausybė koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą bei organizuoja valdymą aukštesniuosiuose administraciniuose vienetuose. Ministerijos ir kitos vykdomosios valdžios institucijos taip pat vykdo įstatymų ir kitų teisės aktų joms pavestas valdymo funkcijas. Vadinasi, Vyriausybės, ministerijų ir kitų vykdomosios valdžios institucijų veikla yra valdymo pobūdžio, įgyvendinama nepertraukiamai vykdant įstatymus ir kitus teisės aktus.

Svarbia vykdomosios valdžios funkcija laikoma žmogaus teisių ir laisvių apsaugos funkcija. Žmogaus teisės ir laisvės yra aukščiausia vertybė, kurių apsauga – pagrindinė valstybės ir jos institucijų pareiga. Ši funkcija įtvirtinta Konstitucijoje ir kituose teisės aktuose, reguliuojančiuose atitinkamų vykdomosios valdžios veiklos sričių valdymą. Vykdomoji valdžia, įgyvendindama valstybės politiką, turi sudaryti sąlygas, užtikrinančias tinkamą žmogaus teisių ir laisvių apsaugą.

Antrąjį vykdomosios valdžios funkcijų lygmenį sudaro papildomos funkcijos, kurios artimai susijusios su pagrindinėmis funkcijomis. Antrojo lygmens vykdomosios valdžios funkcijos – teisėkūros, vykdomoji ir jurisdikcinė – įgyvendinamos kaip organizacinės – techninės funkcijos, vykdant šios valdžios rūšies pagrindines funkcijas.

Vykdomosios valdžios teisėkūros funkcija pasireiškia šios valdžios rūšies institucijų valdymo aktų leidyba. Remiantis Konstitucijos 95 straipsniu bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje reglamentuotomis nuostatomis „Lietuvos Respublikos Vyriausybė valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus“.

Vykdomoji funkcija pasireiškia tuo, kad vykdomosios valdžios institucijos užtikrina teisės normų, įtvirtintų įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose, vykdymą. Vykdomosios valdžios institucijos savo įgaliojimais užtikrina teisės normų taikymą, o prireikus jas dar papildomai sukonkretina.

Išskirtinis vaidmuo vykdant vykdomosios valdžios pagrindines funkcijas tenka jurisdikcijai, kurią įgyvendina jos institucijos. Vykdomosios valdžios jurisdikcinė funkcija suprantama kaip jos institucijų veikla, vykdoma taikant piliečiams ir valstybinio valdymo aparato darbuotojams

administracines, drausmines ir materialines sankcijas už padarytus pažeidimus. Tokių jurisdikcinių poveikio priemonių sistema siekiama užtikrinti objektyvų, efektyvų ir laiku vykdomą viešosios tvarkos arba žmogaus teises ir laisves pažeidusių asmenų nubaudimą.

Taigi ši funkcija užtikrina efektyvią viešosios tvarkos apsaugą, kokybiškesnį ir disciplinuotą viešojo valdymo institucijų darbą, operatyvią ir patikimą žmogaus teisių ir laisvių apsaugą[15].

Vykdomosios valdžios institucijų sistemos struktūrą sudaro sudėtinės dalys, t.y. vadinamieji lygmenys. Vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniu laikoma tokia institucijų grupė, kuri turi bendrą pagal savo apimtį kompetenciją ir apima vienodą teritorinės veiklos mastą. Kartais lygmenį gali sudaryti ir viena vykdomosios valdžios institucija (pavyzdžiui, Vyriausybė). Yra trys lygmenys: 1) aukščiausiasis 2) centrinis 3) teritorinis.

Aukščiausiajam vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui priskiriama Vyriausybė, kuriai pavaldūs visi kiti lygmenys ir Respublikos Prezidentas. Tai bendros kompetencijos institucija, šalies teritorijoje vadovaujanti visoms arba daugumai valdymo šakų ir sričių bei užtikrinanti šalies ekonominę, socialinę ir kultūrinę raidą.

Paprastai centrinio lygmens institucijoms suteikiama speciali kompetencija, ir jos vykdo šakines, tarpšakines ar koordinacines funkcijas bei disponuoja teise įgyvendinti savo įgaliojimus visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Centrinės vykdomosios valdžios institucijos tiesiogiai pavaldžios vyriausybei (kai kurios vyriausybės pavedimu pavaldžios ministrams) ir veikia įstatymų bei vyriausybės priimtų teisės aktų pagrindu. Jų veiklos teisinis pagrindas paprastai yra specialūs nuostatai.

Centrinio lygmens institucijų nuostatus tvirtina Vyriausybė, išskyrus įstaigas prie ministerijų, nes Vyriausybė gali pavesti juos tvirtinti ministrui, kurio valdymo sričiai ji priskirta. Ji taip pat skiria centrinio lygmens institucijų vadovus, įgyvendina jų veiklos kontrolę ir turi teisę panaikinti jų ir visų joms pavaldžių institucijų teisės aktus.

Teritorinio lygmens institucijos – tai vykdomosios valdžios institucijų sistemos žemiausi struktūriniai elementai, kurie įgyvendina valdžią tam tikrame administraciniame teritoriniame vienete (apskrityje) ir tiesiogiai pavaldūs Vyriausybei.

Teritorinio lygmens vykdomosios valdžios institucijų sudarymo tvarka priskiriama Vyriausybės kompetencijai Jų vadovus pareigoms skiria ir iš jų atleidžia Vyriausybė. Savo įgaliojimams vykdyti jie formuoja administracijas, kurių didžiausią leistiną etatų skaičių, tipinę organizacinę struktūrą ir darbo užmokesčio fondą tvirtina Vyriausybė. Jos finansuojamos iš valstybės biudžeto lėšų. Vyriausybė joms taip pat skiria patalpas ir sudaro būtinas sąlygas dirbti[16].

[15] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 19 - 23.
[16] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 39 – 40.

1.2 Vyriausybės kaip vykdomosios valdžios institucijos samprata.

Lietuvos Respublikos valstybės valdžios institucijų visuma sukuria vieningą sistemą, kurią sudaro Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas.

Lietuvos vykdomosios valdžios institucijų sistemoje Vyriausybė, įgyvendinanti valstybinį valdymą, užima išskirtinę vietą. Vyriausybė – kolegiali bendros kompetencijos institucija[17].

Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 2 straipsnio pirmojoje dalyje nurodoma, kad Vyriausybė įgyvendina vykdomąją valdžią Lietuvoje. Antrojoje šio straipsnio dalyje nustatyta, kad Vyriausybės galias apibrėžia Lietuvos Respublikos Konstitucija ir įstatymai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė veikia vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Vyriausybės įstatymu, Vyriausybės programa, kitais teisės aktais ir savo veiklą derina su Valstybės ilgalaikės raidos strategija.

Tai, kad Vyriausybės galios yra tiesiogiai nustatytos Konstitucijoje, reiškia ypatingą Vyriausybės vietą tarp valstybės institucijų: Vyriausybė yra aukščiausioji vykdomąją valdžią įgyvendinanti valstybės institucija, be to, priskirta vienai iš trijų tarpusavyje atribotų valstybės valdžių. Todėl ir Vyriausybės formavimo tvarką bei Vyriausybės santykius su įstatymų leidžiamąja valdžia ir šalies Prezidentu daugiausia nustato aukščiausią juridinę galią valstybėje turintis teisės aktas – Konstitucija, tuo tarpu minėtas Vyriausybės įstatymas šiais klausimais iš esmės tik pakartoja atitinkamų Konstitucijos straipsnių nuostatas. Antai iš principo tapatūs yra Konstitucijos 92 straipsnio ir Vyriausybės įstatymo 6 straipsnis dėl Vyriausybės sudarymo tvarkos ir Vyriausybės programos, Konstitucijos 101 straipsnis ir Vyriausybės įstatymo 9 straipsnis dėl Vyriausybės atsistatydinimo pagrindų ir kt[18].

Vyriausybė – aukščiausioji valstybės valdžios vykdomoji institucija Lietuvos Respublikoje, įgyvendinanti vykdomąją valdžią šalyje ir vadovaujanti šios sistemos institucijoms bei koordinuojanti jų veiklą[19]. Vyriausybei tenka labai svarbi vieta valstybės valdžios institucijų sistemoje, nes jos veikla didžia dalimi turi įtakos valstybingumo raidai[20].

„Vykdomosios valdžios institucijų sistemos principai – tai pagrindinės idėjos bei nuostatos, kuriomis remiantis nustatoma, sudaroma ir funkcionuoja vykdomosios valdžios institucijų sistema“[21]. Vyriausybės įstatymo 4 straipsnis nurodo, kad Vyriausybė savo veikloje turi vadovautis demokratijos, tesėtumo ir viešumo principais[22].

---

[17] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

[18] A. Andruškevičius. Administracinės teisės reguliavimo dalyko sudėtis// Teisė. 2002, t. 43, p. 27.

[19] Lietuvos administracinė teisė/ bendroji dalis.Vilnius. 2005, p. 298.

[20] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. - Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 752.

[21] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 32.

[22] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas//Valstybės žinios, 1994, Nr. 43-772.

Demokratiškumo principas. Šio principo esmė ir svarba yra ta, kad Vyriausybės veikla turėtų būti grindžiama demokratiniais valstybės valdymo principais ir nukreipta į visų visuomenės grupių teisėtų interesų tenkinimą[23]. Taigi Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 4 straipsnis įpareigoja Vyriausybę, kaip aukščiausią valstybės vykdomosios valdžios instituciją, grįsti savo veiklą šiuo principu. Taip pat galima sakyti, kad jeigu kuriant vykdomosios valdžios institucijų sistemą šiuo principu nebūtų vadovaujamasi, tai ji funkcionuotų neefektyviai, spręstų tik kai kurių asmenų uždavinius ir problemas.

Teisėtumo principas. Vykdomosios valdžios veiklos teisėtumo principas reikalauja, kad Vyriausybės veikla būtų grindžiama teise. Tai reiškia, kad Vyriausybė pagal jai suteiktą kompetenciją turi atlikti atitinkamus veiksmus ir susilaikyti nuo veiksmų, kurie teisės normų nėra leidžiami“[24]. Taigi pagal šį principą visos vykdomosios valdžios institucijos ir valstybės tarnautojai turi būti lygūs prieš įstatymus bei savo veikloje privalo laikytis Konstitucijos ir kitų teisės aktų. Taip pat jokia vykdomosios valdžios institucija negali priimti teisės akto tais klausimais, kurie Konstitucijos arba įstatymų nėra priskirti jos kompetencijai. Negali būti priimtas sprendimas, kuris prieštarautų galiojantiems įstatymams[25]. Konstitucinis Teismas yra priėmęs keletą nutarimų, kuriais kai kuriuos Vyriausybės nutarimus pripažino prieštaraujančiais Konstitucijai, pavyzdžiui, tirdamas ar Konstitucijai neprieštarauja Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas „Dėl specialaus Vyriausybės vertybinių popierių aukciono“, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pagal 1995 m. valstybės biudžeto įstatymą Vyriausybė turėjo teisę imti paskolas 1995 m. valstybės biudžeto deficitui finansuoti. Taigi Vyriausybė, vykdydama valstybės biudžeto įstatymą, galėjo imti valstybinę paskolą tiktai įstatyme numatytam tikslui – valstybės biudžeto deficitui finansuoti. Ginčijame vyriausybės nutarime nurodoma, kad Vyriausybė nutaria surengti 50 mln.litų vertės Vyriausybės paskolos obligacijų aukcioną „siekdama suteikti paramą „Vakarų bankui“ ir „Aurabankui“ sprendžiant laikinas likvidumo problemas“. Vadinasi, Vyriausybės nutarime nurodomas kitoks valstybinės paskolos tikslas negu nustatyta įstatyme. Kadangi 50 mln. litų vertės Vyriausybės paskolos obligacijų emisija yra valstybės esminis turtinis įsipareigojimas, Vyriausybė galėjo priimti nutarimą dėl tokios Vyriausybės vertybinių popierių emisijos tik esant atitinkamam Seimo sprendimui (Konstitucijos 128 str. 1 d.). Atsižvelgiant į tai, kad pagal įstatymą Vyriausybė neturėjo teisės rengti vertybių popierių aukcioną kitu, ne valstybės biudžeto deficito finansavimo, tikslu, Vyriausybė, priimdama nutarimą surengti uždarą Vyriausybės paskolos obligacijų aukcioną, kad paremtų komercinius bankus, peržengė

[23] Lietuvos administracinė teisė/ bendroji dalis.Vilnius. 2005, p. 235.
[24] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. birželio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimo Nr. 1169-22 „Dėl specialaus Vyriausybės vertybinių popierių aukciono“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos valstybės iždo įstatymo 1 straipsnio antrajai daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 21 straipsnio 5 punktui ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos 1995 metų valstybės biudžeto ir atskaitymų į savivaldybių biudžetus normatyvų bei dotacijų patvirtinimo“ 4 straipsniui“// Valstybės žinios. 1997, Nr. 58-1351.
[25] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 33 – 34.

Konstitucijas suteiktas galias valstybinės paskolos ėmimo srityje. Dėl to minėtas Vyriausybės nutarimas buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai[26].

Taigi teisėtumo principas reikalauja, kad ne tik vykdomosios valdžios institucijos savo veikla nepažeistų teisės aktų reikalavimų, bet ir kad jų sprendimai būtų pagrįsti teisės normomis, o sprendimų turinys atitiktų teisės normų reikalavimus[27]. Vyriausybė privalo laikytis šio principo savo veikloje, kuris yra įtvirtintas Vyriausybės įstatymo 4 straipsnyje.

Viešumo principas. Kalbant apie šio principo esmę ir reikšmę, būtina išskirti tai, kad šiam principui būdingas ne tik informacijos atvirumas ir jos prieinamumas, bet ir vykdomosios valdžios institucijų ir jos pareigūnų atskaitomybė piliečiams klausimais, susijusiais su jų interesais. Visi teisės norminiai aktai, kurie susiję su žmogaus ir piliečio teisėmis, laisvėmis ir pareigomis, negali būti vykdomosios valdžios taikomi, jeigu nebuvo oficialiai paskelbti. Tiesą sakant, be atvirumo, viešumo negalima rimtai kalbėti apie demokratinę ir teisinę valstybę.

Turi būti viešai skelbiami vykdomosios valdžios institucijų veiklos rezultatai. Vykdomosios valdžios institucijų steigimas turi būti aiškus ir suprantamas gyventojams. Turi būti jiems sudaromos sąlygos gauti visą informaciją, kas ir kodėl daroma. Pertvarkant vykdomosios valdžios institucijų sistemą gyventojai ar jų atstovai turi teisę susipažinti su atitinkamų institucijų priimtais sprendimais, gauti viešus ir motyvuotus atsakymus į pareikštą nuomonę apie vykdomosios valdžios institucijų sistemos organizavimą bei veiklą. Apie numatomas reformas ir jų eigą vykdomosios valdžios institucijų sistemoje visuomenė taip pat informuojama per žiniasklaidą, informacija pateikiama kompiuterinėse laikmenose. Šis principas padeda užtikrinti visuomenės pasitikėjimą vykdomosios valdžios ir apskritai valstybės institucijomis[28].

Apibendrinant galima teigti, kad šių principų įgyvendinimas lemia efektyvią vykdomosios valdžios institucijų veiklą vykdant įstatymų joms pavestas funkcijas.

[26] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. birželio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimo Nr. 1169-22 „Dėl specialaus Vyriausybės vertybinių popierių aukciono“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos valstybės iždo įstatymo 1 straipsnio antrajai daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 21 straipsnio 5 punktui ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos 1995 metų valstybės biudžeto ir atskaitymų į savivaldybių biudžetus normatyvų bei dotacijų patvirtinimo“ 4 straipsniui“// Valstybės žinios. 1997, Nr. 58-1351.

[27] Kauno Apygardos Teismo 2006 m. liepos 5 d. nutartis, c.b. Nr. 2A-809-260/2006, kat. 30.4.1; 93.1; 113.6.1.7;121.22.

[28] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 35.

2 Vyriausybės sudarymas, Vyriausybės įgaliojimų veikti gavimas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės statusas keitėsi priklausomai nuo valstybingumo raidos, keičiantis valstybės valdymo formai.

1918 m. vasario 16 d. paskelbus Lietuvą nepriklausoma valstybe, Lietuvos Valstybės 1918 m. lapkričio 2 d. Laikinosios Konstitucijos pamatinių dėsnių 10 straipsnyje buvo skelbiama, kad vykdomoji valdžia priklauso Valstybės Tarybos Prezidiumui, kurią jis vykdo per Ministrų Kabinetą, kurį formuoja Ministras Pirmininkas. Taip pat šis aktas įtvirtina, jog Ministrų Kabinetas solidariai dirba ir atsako, o Valstybės Tarybai pareiškus nepasitikėjimą, atsistatydina. Laikinosios Konstitucijos pamatiniai dėsniai gana epizodiškai bandė reglamentuoti atskirus Vyriausybės formavimo, kompetencijos bei veiklos klausimus, nes ir pats dokumentas buvo gana lakoniškas.

Šie teiginiai praktiškai buvo pakartoti ir 1919 m. balandžio 4 d. priimtuose Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatiniuose dėsniuose

Pagal 1920 m. birželio 10 d. priimtą Laikinąją Lietuvos Valstybės Konstituciją vykdomoji valdžia buvo pavesta Steigiamojo Seimo renkamam Respublikos Prezidentui. Jam buvo pavesta kviesti Ministrą Pirmininką, pavesti pastarajam sudaryti Ministrų kabinetą, tvirtinti jau sudarytą Ministrų kabinetą ir priimti jo atsistatydinimą. Ministrų kabinetas buvo atsakingas Steigiamajam Seimui.

Pagal 1922 m. rugpjūčio 6 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnį Respublikos Prezidentas kviečia Ministrą Pirmininką, paveda jam sudaryti Ministrų Kabinetą. Prezidentas tvirtina sudarytą vyriausybę, o taip pat priima jos atsistatydinimą. Šios Konstitucijos 40 straipsnis bei 54 straipsnis įtvirtina, jog Respublikos Prezidentas ir pats įeina į Vyriausybės sudėtį, gali dalyvauti Ministrų Kabineto posėdžiuose, juose pirmininkauti bei reikalauti iš Ministrų Kabineto ar atskirų ministrų pranešimų raštu apie jų darbą. Tokia Prezidento ir Vyriausybės tarpusavio santykių patirtis Vakarų Europoje buvo žinoma, ir Lietuva ją pritaikė. Tačiau Respublikos Prezidento įtaka Vyriausybei buvo formalaus pobūdžio, o faktinės Vyriausybės veiklos galios priklausė nuo Seimo, nes ir pats Prezidentas buvo renkamas Parlamento. Konstitucijos 59 straipsnyje buvo nustatyta, jog ministrai turi turėti Seimo pasitikėjimą. Ministrų Kabinetas ir kiekvienas ministras turi atsistatydinti, jei Seimas pareiškia jiems nepasitikėjimą[29].

1922 m. Konstitucijoje Lietuvos Vyriausybė apibrėžiama kaip bendrosios kompetencijos institucija. Konstitucijos 61 str. buvo nustatyta, jog Ministrų kabinetas vykdo Respublikos Konstituciją ir įstatymus, veda Respublikos vidaus ir užsienio politiką, saugo Respublikos teritorijos neliečiamybę ir vidaus tvarką. Taigi 1922 m. rugpjūčio 6 d. Konstitucija yra žinoma kaip viena demokratiškiausių konstitucijų Lietuvos istorijoje įtvirtinant parlamentinį valdymo modelį, akcentuojant Seimo vaidmenį valstybėje.

[29] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. - Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 141; 757-758.

Pagal 1928 m. gegužės 15 d. Lietuvos Respublikos Konstituciją Lietuva, kaip žinia, praranda parlamentinės valstybės požymius ir visa valdžia koncentruojama Prezidento rankose. Faktiniu Vyriausybės vadovu tampa Prezidentas. Jis turėjo teisę vyriausybę formuoti ar keisti savo nuožiūra. Padėtis nesikeičia ir 1938 m. vasario 11 d. priėmus Konstituciją. Atsiranda kai kurių formalių neesminių pokyčių (vietoje Ministrų Kabineto vartojama sąvoka Ministrų Taryba, atsiranda Ministro Pirmininko pavaduotojo pareigybė ir kt.), tačiau Vyriausybė ir toliau išlieka stipri, turinti plačius įgaliojimus prezidentinio valdymo institucija.

1990 m. kovo 11 d. buvo priimtas Laikinasis Pagrindinis Įstatymas. Šio įstatymo 93 straipsnyje buvo skelbiama, jog vykdomąją valdžią Lietuvos Respublikoje įgyvendina Vyriausybė, kurią sudaro Ministras Pirmininkas, Ministro Pirmininko pavaduotojai, ministrai. Pagal šio įstatymo 94 straipsnį Ministrą Pirmininką skiria Aukščiausioji Taryba Aukščiausiosios tarybos Pirmininko teikimu, o Ministro Pirmininko pavaduotojus ir ministrus skiria Aukščiausioji Taryba Ministro Pirmininko teikimu. Veikiantys įstatymai įtvirtino, kad Vyriausybė atsakinga Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai ir jai atskaitinga, o laikotarpiu tarp Aukščiausiosios Tarybos sesijų – Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui. Vyriausybė privalėjo turėti Aukščiausiosios Tarybos pasitikėjimą. Vyriausybė kaip bendrosios kompetencijos organas galėjo leisti nutarimus bei potvarkius, privalomus visoje Lietuvos teritorijoje. Taip pat Vyriausybė galėjo panaudoti ministerijų ir kitų jai pavaldžių organų aktus, užprotestuoti Aukščiausioje Taryboje aukštesniosios pakopos savivaldybės tarybos sprendimus, jeigu jie prieštaravo Lietuvos įstatymams [30].

Pagal 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstituciją Lietuvai būdinga parlamentinė valdymo forma su atskirais pusiau prezidentinės valdymo formos elementais. Tai lemia Lietuvos Seimo, Prezidento, Vyriausybės teisinį statusą bei jų tarpusavio santykius.

Pagal Konstitucijos 91straipsnį Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai.

Vadovaujantis Konstitucijos 92 straipsnio 1 punktu, Ministrą Pirmininką Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas. To paties straipsnio 2 punktas numato, kad ministrus skiria ir atleidžia Ministro Pirmininko teikimu Respublikos Prezidentas[31].

Priklausomai nuo valdymo formos ir parlamento vaidmens sudarant vyriausybę skiriami du pagrindiniai vyriausybės sudarymo procedūrų modeliai: parlamentinis ir neparlamentinis. Parlamentiniam vyriausybės sudarymui būdinga tai, kad vyriausybė formuojama atsižvelgiant į parlamento rinkimų rezultatus. Todėl valstybės vadovas skiria vyriausybės vadovu asmenį, kurio kandidatūrai pritaria parlamentas. Taip yra dėl to, kad vyriausybės veikla remiasi parlamento pasitikėjimu, vyriausybė atsako parlamentui už vykdomą politiką. Neparlamentiniam vyriausybės sudarymui būdinga tai, kad šiuo atveju vykdomajai valdžiai nereikia tautos atstovų pasitikėjimo, vyriausybę valstybės vadovas sudaro

[30] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos Konstitucinė teisė. -Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 757 – 758.
[31] Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

savarankiškai. Tiesa, ir neparlamentinio vyriausybės sudarymo atveju šalies prezidentas svarbiausius šios institucijos pareigūnus neretai skiria pritarus parlamentui[32].

Vyriausybės formavimas - sudėtingas procesas, kuriam būdingas politinis aspektas. Jis ypatingas tuo, kad formuojant vyriausybę kaip kolegialią instituciją, dalyvauja dvi Lietuvos Respublikos aukščiausios valdžios institucijos – Respublikos Prezidentas ir Seimas. Esminis vaidmuo sudarant Vyriausybę vis dėlto tenka Seimui, nors iš pirmo žvilgsnio atrodo atvirkščiai[33]. Vadinasi, „ji yra priklausoma tiek nuo Prezidento, tiek gerokai didesniu mastu nuo Seimo“[34].

Vyriausybės formavimo procesas prasideda Ministro Pirmininko kandidatūros parinkimu.

Pagal Europos šalyse susiklosčiusią praktiką Prezidentas Vyriausybės vadovu skiria tą asmenį, kurį remia parlamento dauguma. Tokios praktikos laikomasi ir Lietuvoje, nes Prezidento tikslas yra sudaryti veiksmingą, Seimo pasitikėjimą turinčią Vyriausybę. Respublikos Prezidentas gali Seimui siūlyti bet kokią Ministro Pirmininko kandidatūrą, tačiau jeigu jai nepritars Seimo dauguma, tai Vyriausybė nebus pradėta formuoti. Galima sakyti, kad Prezidento pasirinkimo galimybes riboja pretendento į Ministrus Pirmininkus santykis su Seimo dauguma. Pasak Konstitucinio Teismo, būtent dėl to, kad Vyriausybės programai turi pritarti Seimas, Prezidentas praktiškai neturi kitos išeities – tik skirti tokį Ministrą Pirmininką, kurio kandidatūrą palaikys Seimo dauguma, ir skirti tokią Vyriausybę, kurios programai pritars Seimas[35].

Lietuvos Respublikos Seimo statuto 31 skirsnis įtvirtina detalią Ministro Pirmininko kandidatūros ir Vyriausybės programos svarstymo procedūrą.

Apsvarstęs ir suderinęs siūlomo Ministro Pirmininko kandidatūrą su Seime daugumą sudarančią politine partija ar politinių partijų koalicija bei išklausęs kitų politinių partijų nuomonę Respublikos Prezidentas teikia ją Seimui[36]. Pagal Seimo statuto 192 straipsnį gavęs Respublikos Prezidento teikimą dėl Ministro Pirmininko kandidatūros Seimas artimiausiame posėdyje suteikia galimybę jam pristatyti pretendentą. Klausimai Respublikos Prezidentui po to, kai jis pristato Ministro Pirmininko kandidatūrą, neužduodami. Pristačius kandidatūrą žodis suteikiamas pretendentui, po kurio jis atsako į Seimo narių klausimus. Tada Ministro Pirmininko kandidatūra svarstoma Seimo frakcijose. Jos turi teisę su pretendentu suderintu laiku pakviesti jį į savo posėdžius ir užduoti jam savo klausimų. Frakcijos privalo apsvarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą ne vėliau kaip per dvi darbo dienas (Seimo statuto 192 str. 1, 2, 3, 4, 5 p.).

[32] E. Jarašiūnas. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. Vilnius. 2003, p. 166 – 167.
[33] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 78.
[34] A. Hollstein. Valstybės organizacinis modelis Lietuvos Konstitucijoje: trečiasis kelias tarp prezidentinės ir parlamentinės sistemos?//Politologija. 1999, Nr. 2(14), p. 34.
[35] E. Kūris. Politinių klausimų jurisprudencija ir Konstitucinio Teismo obiter dicta: Lietuvos Respublikos Prezidento institucija pagal Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimą//Politologija. 1998, Nr. 1 (11), p. 38.
[36] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 78.

Kitas Seimo posėdis sprendimui dėl pateiktos kandidatūros priimti turi būti surengtas ne vėliau kaip per savaitę nuo Ministro Pirmininko kandidatūros pristatymo dienos. Šiame posėdyje pirmiausia išklausomos frakcijų išvados, pradedant didžiausia ir baigiant mažiausia frakcija. Paskui rengiama diskusija, kurios pabaigoje pretendentui suteikiamas žodis ir galimybė dar kartą atsakyti į Seimo narių klausimus. Pretendentui baigus atsakinėti į klausimus, balsuojama, ar pritarti pateiktai Ministro Pirmininko kandidatūrai. Respublikos Prezidentui suteikta teisė atšaukti pristatytą Ministro Pirmininko kandidatūrą bet kuriuo metu iki balsavimo dėl pritarimo jai pradžios (Seimo statuto 193 str. 1, 2, 3, 4, 5 p.). Ministro Pirmininko kandidatūrai laikoma pritarta, jeigu už ją balsavo dauguma posėdyje dalyvaujančių Seimo narių. Kai Seimas pritaria Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai, Prezidentas dekretu skiria šį asmenį Ministru Pirmininku.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 92 straipsnio 3 dalį ir Vyriausybės įstatymo 6 straipsnio 2 dalį Ministras Pirmininkas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo jo paskyrimo pristato Seimui savo sudarytą ir Respublikos Prezidento patvirtintą Vyriausybę ir pateikia svarstyti jos programą (Vyriausybės įstatymas Vyriausybės programos rengimo procesą reglamentuoja gana siaurai).

Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, Vyriausybei suteikia įgaliojimus veikti. Taip įgyvendinamos Vyriausybės veiklą reguliuojančios Konstitucijos normos, įtvirtinančios Vyriausybės atsakomybės Seimui principą. Konstitucinėje valdžių struktūroje įtvirtinta, kad tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus. Teisinė tokių įgaliojimų suteikimo forma – balsavimas seime pritariant Vyriausybės programai[37]. Taigi Vyriausybės programa reikalinga Vyriausybės veiklai pradėti, o jos programos turinys parodo būsimas Vyriausybės veiklos strategines kryptis, būdus ir priemones tikslams pasiekti. Vyriausybės įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinta, kad „kai Seimas pritaria Vyriausybės programai, Vyriausybė privalo per 3 mėnesius parengti ir patvirtinti konkrečias priemones šiai programai įgyvendinti“. Mano nuomone, šį terminą reikėtų sutrumpinti, kadangi toks ilgas laikotarpis neigiamai veikia vykdomosios valdžios institucijų funkcionavimą, nes Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių projekto rengimo metu jų veiklą apima savotiškas sąstingis.

Vyriausybės programos pagrindas yra parlamento rinkimus laimėjusių politinių jėgų programos, tačiau jų nuostatos tik per Vyriausybės programą įgyja teisinę reikšmę įpareigodamos tiek Vyriausybę, tiek ją palaikančią Seimo daugumą atitinkamai veikti. Toks Vyriausybės programos teisinės reikšmės pripažinimas – būdingas parlamentinės demokratijos ypatumas. Jis įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto ir 92 straipsnio penktosios dalies normose[38].

---

[37] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

[38] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

Būtent dėl to Lietuvos Respublikos Prezidentui tenka skirti Seimo daugumos palaikomą Ministrą Pirmininką ir tvirtinti tokią Vyriausybę, kurios programai Seimas gali pritarti posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma, nes priešingu atveju nebus suformuota Vyriausybė. Vyriausybė, siekdama įgyti Seimo pasitikėjimą, numatydama savo veiklos kryptis tam tikram laikotarpiui, privalės atsižvelgti į galimą Seimo narių pritarimą ar nepritarimą. Seimas, išreikšdamas pasitikėjimą Vyriausybės programa, įsipareigoja prižiūrėti, kaip Vyriausybė veiks įgyvendindama programą. Vyriausybės programa – Vyriausybės politinės – teisinės atsakomybės Seimui pagrindas, nes ji solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą. Vyriausybei įgaliojimus veikti suteikęs Seimas gali pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe ar Ministru Pirmininku. Nepasitikėjimo pareiškimo padarinys – Vyriausybės atsistatydinimas. Taigi Vyriausybės programa vertintina kaip teisinis dokumentas, kuriame išdėstytos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės. Jis skelbtinas „Valstybės žiniose“. Kartu ne mažiau svarbi yra jos, kaip teisinės formos, sąlygojančios Vyriausybę formuojančių institucijų veiksmus ir užtikrinančios Vyriausybės bei šių institucijų tarpusavio sąveiką, reikšmė[39].

Vyriausybės įstatymo, detalizuojančio Vyriausybės formavimą, kompetencijos sritis ir kitus klausimus, 6 straipsnio 2 dalis numato, kad „jeigu Seimas motyvuotu nutarimu nepritaria šiai programai, Ministras Pirmininkas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo nepritarimo dienos pateikia svarstyti naują programą“. Remiantis Konstitucijos 101 str. trečiosios dalies pirmu punktu Vyriausybė privalo atsistatydinti, jeigu Seimas du kartus iš eilės nepritaria naujai sudarytos Vyriausybės programai.

Pradėdami eiti savo pareigas, Ministras Pirmininkas ir ministrai Seime prisiekia būti ištikimi Lietuvos Respublikai, laikytis Konstitucijos ir įstatymų (Konstitucijos 93 str.).

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Vyriausybės sudarymas yra nevienkartinis aktas, bet procesas, kuris apima įvairius veiksnius: antai Respublikos Prezidentas turi pateikti Seimui Ministro Pirmininko kandidatūrą (Konstitucijos 84 straipsnio 8 punktas), Seimas turi pritarti šiai kandidatūrai (Konstitucijos 67 straipsnio 6 punktas), Respublikos Prezidentas turi paskirti Ministrą Pirmininką, pavesti jam sudaryti Vyriausybę ir patvirtinti jos sudėtį (Konstitucijos 84 straipsnio 4 punktas)[40].

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė-svarbi Seimo kompetencijos sritis. Konstitucijos 67 straipsnyje numatytos šios Seimo prerogatyvos: Seimas pritaria ar nepritaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai, svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti, prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru ir kt. Kaip nustatyta Konstitucijos 96 straipsnio pirmojoje dalyje, Vyriausybė yra solidariai atsakinga Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. Lietuvos Respublikos

[39] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

[40] E. Jarašiūnas. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis teismas. Vilnius. 2003, p. 172.

Vyriausybės įstatymo 5 straipsnio pirmojoje dalyje numatyta, kad Vyriausybė ne rečiau kaip kartą per metus pateikia Seimui Vyriausybės programos įgyvendinimo ataskaitą[41].

„Problematiškiausias Lietuvos Respublikos teisės sistemoje iki šiol buvo Respublikos Prezidento vaidmuo Vyriausybės formavimo procedūroje“[42]. Kadangi Prezidento tikslas yra sudaryti veiksmingą, Seimo pasitikėjimą turinčią Vyriausybę, Prezidentas dažniausiai stengiasi į Ministro Pirmininko vietą skirti tokį asmenį, kurį remtų parlamento dauguma. Kitaip tariant, jis turi skirti Seimo daugumos palaikomą Ministrą Pirmininką. Tokia praktika yra susiklosčiusi ne tik Lietuvoje, bet ir daugumoje kitų Europos šalių. Taigi „Respublikos Prezidento teisė savo nuožiūra teikti Seimui Ministro Pirmininko kandidatūrą gali būti realiai įgyvendinta tik atsižvelgiant į politinių jėgų santykį Seime“[43]. Jeigu Prezidentas ignoruotų Seimo daugumą sudarančių politinių jėgų ar jų koalicijos valią ir siūlytų šiai daugumai tokią Ministro Pirmininko kandidatūrą, kuri yra jai nepriimtina, tai tokiu atveju Vyriausybė nebūtų pradėta formuoti.

Taigi galima daryti išvadą, kad sudarant Vyriausybę, Prezidento veiklos svarbiausias uždavinys – laiduoti valdžios institucijų sąveiką. Formuojant vyriausybę jo veiksmus visų pirma turėtų lemti pareiga veikti taip, kad būtų sudaryta Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė.

Remiantis Konstitucijoje įtvirtintais parlamentinės demokratijos principais, darytina prielaida, kad Respublikos Prezidentas negali laisvai pasirinkti Ministro Pirmininko kandidatūros, kadangi šio pasirinkimo galimybes riboja pretendento į Ministrus Pirmininkus santykis su Seimo dauguma.

[41] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.
[42] P. Vinkleris. Lietuvos Respublikos Prezidento statusas ir įgaliojimai. Vilnius. 2002, p. 114.
[43] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 60.

3 Vyriausybės kompetencija.

3.1 Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencijos samprata.

Vyriausybės vietą valstybės valdžios sistemoje nusako jos kompetencija. Vyriausybės kompetencija – tai įgaliojimų visuma, per kurią atsiskleidžia šios valstybės valdžios institucijos pagrindinės funkcijos. Vyriausybės kompetencija yra apibrėžiama Konstitucijoje, taip pat ir Vyriausybės įstatyme. Konstitucijose apibrėžiama labai lakoniškai: tvarkyti krašto reikalus, atlikti valdymo funkcijas, o detalizuojama Vyriausybės, ar kitame Vyriausybės veiklą reglamentuojančiame įstatyme. „Absoliučioje daugumoje pasaulio valstybių Vyriausybė yra gana galinga bendrosios kompetencijos institucija. Jos įgalinimai apibrėžiami įvairiai“ [44].

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnis įtvirtina tokius pagrindinius Vyriausybės įgaliojimus[45]:

1. tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką;

2. vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų vykdymo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus;

3. koordinuoja ministerijų ir kitų vyriausybės įstaigų veiklą;

4. rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui, vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitą;

5. rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus;

6. užmezga diplomatinius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis;

7. vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir įstatymai.

Kitaip nei Seimo ir Respublikos prezidento kompetencija, kurioms aprėpti Konstitucijoje skirta kelios dešimtys punktų (Konstitucijos 67 ir 84 str.), Vyriausybės kompetencija tarsi sumenkinta: ją aprėpia septyni punktai, iš kurių paskutinis yra blanketinis – „vykdo kitas pareigas, kurias vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai“ (94 str. 7 p.). Tačiau šio punkto žodžiai „paveda Konstitucija“rodo, kad yra ir daugiau konstitucinių Vyriausybės galių.

Prieš tai pacituotas Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktas, t.y. jame vartojamas žodis „pareigas“ perša mintį, kad prieš šį punktą pateikti Vyriausybės įgaliojimai – tai ne tiek dispozityvūs įgaliojimai, kiek imperatyvūs įgaliojimai. Tai leidžia atitinkamai atsakyti į klausimą, kodėl Konstitucijos 68 str. 1 dalyje įtvirtinta Respublikos Prezidento „įstatymų leidybos iniciatyvos teisė“ neįterpta į valstybės vadovo įgaliojimų sąrašą, tuo tarpu analogiška Vyriausybės teisė (Konstitucijos 68 str. 1 d.)

[44] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos Konstitucinė teisė.- Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 763.

[45] Vyriausybė įgaliojimai plačiau pateikiami Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatyme. Taip pat pažymėtina, kad tas sąrašas nėra baigtinis.

Konstitucijos 94 straipsnyje „įsakmiu tonu“ perfrazuota žodžiais: „rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus“ (Konstitucijos 94 str. 5 d.). Taigi Vyriausybė ne tiek gali įgyvendinti įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, kiek privalo tai daryti (to negalima pasakyti apie Respublikos Prezidentą). Šiuo požiūriu galima suprasti ir paaiškinti, kodėl Vyriausybės kompetencijos aprašyme (Konstitucijos 94 str.) neužsimenama apie Vyriausybės galimybę kreiptis į Konstitucinį Teismą (Konstitucijos 106 str. 1 d.). Ši galimybė – dispozityvi, t.y.loginiu požiūriu negali būti perfrazuota įsakmiais žodžiais „kreipiasi į konstitucinį Teismą“[46].

Vyriausybės veikla yra ne tik vykdomojo, bet ir tvarkomojo pobūdžio. Vykdydama įstatymus ir Seimo nutarimus, Vyriausybė pati leidžia norminius ir individualius teisės aktus, užtikrina jų vykdymą. Kita vertus, vyriausybei vykdant Konstitucijos jai priskirtas funkcijas, jos įgaliojimai gali priklausyti nuo šalies ekonominės bei socialinės būklės, sprendžiamų problemų ir daugelio kitų aplinkybių, kurioms pasikeitus gali keistis ir vyriausybės įgaliojimų turinys bei apimtis. Todėl, kaip minėta, Konstitucijoje yra įtvirtinti tik svarbiausi Vyriausybės įgaliojimai ir nustatoma, kad Vyriausybė vykdo ne tik Konstitucijoje, bet ir kituose įstatymuose nurodytas pareigas (Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktas)[47].

Kiekviena valstybės valdžios institucija yra traktuojama kaip visuomenės naudingų tikslų pasiekimo priemonė, o Vyriausybė laikoma svarbiausiu konstitucinių normų vykdymo, pagrindinių valstybės vidaus ir užsienio politikos krypčių įgyvendinimo instrumentu. Jos vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, kartu ir reikšmę, įgyvendinant vykdomąją valdžią, nusako jos kompetencija. Būdama aukščiausia vykdomosios valdžios institucija, vyriausybė disponuoja plačiais įgaliojimais visose viešojo valdymo (administravimo) srityse.

Teisės aktais Vyriausybei suteiktus įgaliojimus galima skirstyti į dvi grupes: bendruosius ir specialiuosius. Bendrieji Vyriausybės įgaliojimai yra įtvirtinti Konstitucijoje bei Vyriausybės įstatyme, kuriuos ji įgyvendina visose viešojo valdymo (administravimo) srityse. Specialieji yra susiję su atskiromis valdymo sritimis ir jie paprastai įtvirtinti atitinkamuose įstatymuose[48].

Taigi, tai, kad Vyriausybės įgaliojimai yra tiesiogiai numatyti Konstitucijoje, rodo ypatingą teisinį Vyriausybės statusą: ji yra vykdomąją valdžią plačiausiai įgyvendinanti valstybinė institucija, viena iš tarpusavyje atribotų valstybės valdžių. Todėl ir Vyriausybės formavimo tvarką bei santykius su Seimu ir Respublikos Prezidentu nustato hierarchiškai svarbiausias valstybės teisės aktas – Konstitucija[49].

---

[46] E. Šileikis. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius. 2005, p. 481-482.

[47] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 8 straipsnio 2 ir 4 dalių, 9 straipsnio 1 dalies 4 punkto ir 4 dalies, 22 straipsnio 1 punkto, 24 straipsnio 2 dalies 5 bei 11 punktų, 26 straipsnio 3 dalies 7 punkto, 31 straipsnio 2, 4 dalių ir 6 dalies 2 punkto, 37 straipsnio 4 dalies, 45 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 101-2916.

[48] A. Bakaveckas. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius. 2002, p. 80.

[49] A. Andruškevičius. Administracinės teisės principai ir normų ribos. Vilnius. 2004, p. 54.

3.2 Įstatymų, Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, Respublikos Prezidento dekretų vykdymas.

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte yra įtvirtinta, kad Vyriausybė vykdo įstatymus, Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus.

Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punkte yra įtvirtinta, kad „Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų bei ilgalaikių valstybinių programų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus, įgyvendina Vyriausybės programą, kuriai pritarė Seimas, tvirtina šios programos įgyvendinimo programas ir norminių teisės aktų koncepcijas“. Vadinasi, Vyriausybė priima sprendimus, įformintus kaip Vyriausybės nutarimai, juose numatydama konkrečių įstatymo įgyvendinimo būdus arba reguliuodama tam tikrų sričių socialinius santykius.

Konstitucinė nuostata „Vyriausybė vykdo įstatymus“ reiškia, kad Vyriausybė vykdo įstatymų nustatytas konkrečios srities valstybės valdymo funkcijas, ir tai ji daro priimdama poįstatyminius teisės aktus. „Poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka kompetentingo organo priimtas teisės aktas. Poįstatyminis teisės aktas paprastai yra valdymo aktas“[50]. Konstitucinis Teismas, vertindamas įstatymo ir poįstatyminio akto santykį, ne kartą yra konstatavęs, kad poįstatyminiu teisės aktu realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis. Taip užtikrinamas konstitucinis įstatymų viršenybės poįstatyminių aktų atžvilgiu principas[51].

Pagal Konstitucijos 94 str. 2 punktą Vyriausybė gali priimti poįstatyminius aktus, neatsižvelgdama į tai, ar jai įstatymu buvo nustatytas pavedimas, ar ne. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą Vyriausybė privalo priimti poįstatyminį teisės aktą, kad įvykdytų pareigą, kurią jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai[52]. Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarime yra konstatuota, kad „Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos. Be to, įstatymų leidėjas, matydamas, kad įstatymui įgyvendinti yra būtina priimti poįstatyminius aktus, gali tokią pareigą Vyriausybei nustatyti įstatyme arba Seimo nutarime dėl įstatymų įgyvendinimo“[53].

---

[50] V. Sinkevičius. Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose//Jurisprudencija. 2003, t. 46(38), p. 57.

[51] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 530 patvirtintų asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų 4 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 48 straipsniui“//Valstybės žinios. 1997, Nr. 112-2849.

[52] V. Sinkevičius. Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose//Jurisprudencija. 2003, Nr. 46(38), p. 57.

[53] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarimas „ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 „Dėl vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų patvirtinimo ir tarnybos laiko, kurio reikia procentiniam priedui už ištarnautus metus gauti, nustatymo“ patvirtintų vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų 8 punkto atitikties Lietuvos respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 4 daliai“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 93-3288.

Pažymėtina, kad „Vyriausybė neprivalo poįstatyminiuose teisės aktuose nurodyti konkrečių įstatymų, Seimo nutarimų ar Respublikos Prezidento dekretų, kuriuos ji vykdo priimdama poįstatyminį teisės aktą; svarbu, kad poįstatyminius tesės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams“[54]. Taip pat pažymėtina, kad „Vyriausybė savo nutarimais negali išplėsti jai įstatymais ir Seimo nutarimais nustatytos kompetencijos. Jeigu Vyriausybė savo nutarimais nustatytų sau daugiau įgaliojimų negu tai numatyta įstatyme ar Seimo nutarime, toks Vyriausybės nutarimas būtų pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai“[55].

Konstitucinis Teismas 2001 m. birželio 28 d. nutarime konstatavo, kad Vyriausybė yra saistoma savo pačios priimtų nutarimų ir turi vykdyti savo nutarimus[56].

Minėta, kad pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus. „Komentuojant šią nuostatą, būtina pažymėti, kad dabartiniu metu įstatymų įgyvendinimo tvarka ir sąlygos paprastai nustatomos ne Seimo nutarimais, bet įstatymais“[57].

„Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo“ ir Vyriausybės pareigą tokius nutarimus vykdyti galima laikyti problemiškais, kadangi klausimai, kurie akivaizdžiai gali būti reglamentuoti tik įstatymais, konstituciškai negali būti reglamentuojami Seimo nutarimais, kaip valdymo aktais. Principiniu požiūriu Seimo nutarimuose – valdymo aktuose – iš principo gali būti sprendžiami tik organizaciniai ir techniniai klausimai, bet nereglamentuojami santykiai, sudarantys įstatymų (kuriems įgyvendinti skirti valdymo aktai) objektą. Todėl įstatymams įgyvendinti turi būti skirti „įstatymai dėl įstatymų įgyvendinimo“ (bet ne „Seimo nutarimai dėl įstatymų įgyvendinimo“).

Atkreiptinas dėmesys, kad Seimo nutarimai tai valdymo aktai, kuriais negalima adresuoti įpareigojimų Seimui nepavaldžioms institucijoms, taip pat ir Vyriausybei. Vadinasi, jei Seimas nori teisiškai užtikrinti, kad Vyriausybė atliktų tam tikrus veiksmus, jis gali tai išreikšti įstatyminiu įpareigojimu, t.y. į įstatymą įterpta imperatyvia nuostata „Vyriausybė parengia“, „Vyriausybė patvirtina“ ar „Vyriausybės nustatyta tvarka“. Tiesa, turint omenyje minėtą Konstitucijos nuostatą, kad Vyriausybė

---

[54] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo Nr. 942 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygų dalinio pakeitimo“ 6 ir 7.2 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymo 22 straipsniui“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 107-3885.

[55] V. Sinkevičius. Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose//Jurisprudencija. 2003, Nr. 46(38), p. 59 – 60.

[56] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 1307 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo projektų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo (1999 m. gegužės 4 d. redakcija) 7 bei 13 straipsniams ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (1998 m. lapkričio 17 d. redakcija) 15 straipsnio 30 punktui“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1997.

[57] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 186.

„vykdo Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo“, formaliu požiūriu rikėtų pripažinti, kad nevisiškai optimalus Konstitucinio Teismo 1994 m. pateiktas aiškinimas: „iš Konstitucijos 67 straipsnyje nustatytos Seimo kompetencijos ir Konstitucijoje įtvirtinto valdžių padalijimo principo akivaizdu, kad Seimas negali duoti tiesioginių norminio pobūdžio pavedimų Vyriausybei ne įstatymų leidybos tvarka“ kadangi pagal Konstituciją (94 str. 2 p.) Vyriausybė privalo vykdyti ir tuos Seimo pavedimus, kurie įterpti į Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo. Tiesa, 2001 metais Konstitucinis teismas nukrypo nuo minėto 1994 m. išaiškinimo ir išaiškino, kad Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo[58].

Taigi konstitucinė nuostata, įsakmiai įpareigojanti Vyriausybę vykdyti įstatymus, suponuoja būtinumą sudaryti tam reikiamas prielaidas ir sąlygas. Netgi labai tiksliai parengtas, savo paskirtį atitinkantis įstatymas yra veiksmingas tik tada, kai yra numatyta kaip jį įgyvendinti, t.y. nustatytas sudėtingas teisinių priemonių ir procedūrų kompleksas, numatytos būtinos tokio įstatymo įgyvendinimo prielaidos.

Įstatymai ir Prezidento dekretai pagal savo reikšmę ir vietą teisės sistemoje yra skirtingos galios aktai. Įstatymai reguliuoja svarbiausias valstybės ir visuomenės gyvenimo sritis ir kaip socialinės kontrolės instrumentas išreiškia valstybės politinę ir teisinę valią. O Prezidento dekretais įforminami Prezidento sprendimai, kuriuos jis priima įgyvendindamas konstitucinius įgaliojimus savo kompetencijai priskirstais klausimais.

Prezidento dekretų įgyvendinimui paprastai naujų teisės aktų priimti nereikia. Vyriausybė ir jai pavaldžios institucijos savo veikloje turi vadovautis Prezidento dekretų nuostatomis.

Respublikos Prezidento dekretų vykdymą sunku išsamiai atskleisti, kadangi dekretai iš principo yra valdymo individualūs (nenorminiai) aktai. Tai išplaukia iš to, kad nė vienas Konstitucijos 84 straipsnio punktas, rodantis tam tikrą valstybės vadovo įgaliojimą individualiai veikti („teikia“, „skelbia“, „skiria“, „priima“), nėra suformuluotas kaip įgaliojimas nustatyti tam tikrą norminį reglamentavimą. Tiesa, galima diskutuoti, ar Respublikos Prezidento įgaliojimą rodantys žodžiai „priima sprendimus“ (Konstitucijos 84 str. 16 p.) apima galimybę nustatyti norminį reglamentavimą. Vengiant šiuo atveju pernelyg teorinių samprotavimų, galima teigti, kad Vyriausybė privalo priimdama reikiamus nutarimus vykdyti Respublikos Prezidento dekretus dėl gynybos nuo ginkluotosios agresijos. Tuo tarpu dekreto „priimti Vyriausybės grąžinamus įgaliojimus išrinkus naują Seimą ir pavesti jai eiti pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė“ (Konstitucijos 84 str. 6 p.) vykdymas logiškai nereiškia Vyriausybės pareigos priimti tam tikrus nutarimus, būtinus dekretui įgyvendinti. Tas pats pasakytina apie dekretą „pavesti vienam iš ministrų“ pavaduoti nesantį Ministrą Pirmininką (Konstitucijos 97 str. 2 d.): šiuo atveju „vykdymas“ susijęs ne tiek su būtinų Vyriausybės nutarimų priėmimu, kiek su atitinkama ministrų (ir

[58] E. Šileikis. Alternatyvi Konstitucinė teisė. Vilnius. 2005, p. 444.

ministerijų) veikla. Vadinasi, galima apibendrinti, kad dekretų vykdymas – tai vadovavimasis jais, t.y. veikimas pagal juos[59].

Galima teigti, kad terminas „vykdymas“ nėra juridiškai tobulas, kadangi daro įspūdį, kad Vyriausybė nėra savarankiška institucija.

Taigi Vyriausybė per jai pavaldžias ministerijas, departamentus, kitas Vyriausybės įstaigas ne tik vykdo įstatymus, bet ir priima teisės aktus, nustatančius įstatymų taikymo tvarką ir sąlygas bei įtvirtinančius finansines, organizacines technines ir kitas jų įgyvendinimo prielaidas. Pavyzdžiui, tam, kad būtų įgyvendintos kai kurios naujojo Civilinio kodekso normos, Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo (2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864) 50 straipsnio norma Seimas Vyriausybei pavedė, iki atitinkamos datos: parengti nurodytų įstatymų projektus; patvirtinti konkrečius teisės aktus; nustatyti tam tikrų civilinių teisinių veiksmų atlikimo tvarką ir taisykles; parengti Vyriausybės nutarimą, reglamentuojantį valstybės teikiamo išlaikymo nepilnamečiams vaikams dydį, tvarką ir sąlygas; patvirtinti įstatymų ir kitų tesės aktų, kuriuos reikia suderinti su Civiliniu kodeksu, projektų parengimo priemonių planą; įsteigti arba pertvarkyti valstybės registrus, būtinus Civiliniam kodeksui įgyvendinti; parengti ir patvirtinti Civilinio kodekso įgyvendinimo priemonių finansavimo programą ir finansavimo lėšas numatyti valstybės biudžete[60].

3.3 Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė.

Konstitucijos 68 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Seime priklauso Seimo nariams, Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei. Tai, kad Vyriausybė turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę Seime, taip pat įtvirtinta Vyriausybės įstatymo 20 straipsnio 1 punkte.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento 42 str. numatyta, kad „Vyriausybės teisės aktų leidybos iniciatyvos teisę turi Ministras Pirmininkas ir ministrai. Įgyvendindami šią teisę, ministrai pagal jiems vadovauti pavestas valdymo sritis pasirašo (vizuoja) parengtus ir Vyriausybei teikiamus įstatymų, Seimo ar Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų projektus ar pasiūlymus dėl jų leidybos“.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė reiškia, kad įstatymų projektus ir pasiūlymus dėl jų leidybos, kuriuos pateikia šios teisės subjektai, Seimas privalo svarstyti, tačiau nebūtinai priimti. Skirtumas tarp projekto ir pasiūlymo yra tas, kad įstatymo projektas turi atitikti įstatymui nustatytus juridinės technikos – formos, struktūros, turinio ir kalbos – reikalavimus, o pasiūlymas reiškia būsimo įstatymo idėją, koncepciją[61].

[59] E. Šileikis. Alternatyvi Konstitucinė teisė. Vilnius. 2005, p. 485-486.
[60] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 187-188.
[61] Ten pat P. 71.

Taigi pagal Konstituciją Vyriausybė turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, todėl vienas iš pagrindinių Vyriausybės įgaliojimų yra naujų įstatymų bei jau galiojančių įstatymų pakeitimų ir papildymų projektų rengimas ir teikimas svarstyti Seimui. Ši jos veiklos sritis ypač reikšminga, nes būtent taip Vyriausybė gali įgyvendinti savo programą. Vykdydama šią veiklą Vyriausybė teikia Seimui įstatymų, o prireikus ir kitų Seimo teisės aktų projektus. „Reikalui esant, Vyriausybė gali teikti pasiūlymus dėl Seimo savaitės posėdžių darbotvarkės projektų rengimo, siūlyti papildomai įtraukti į Seimo savaitės posėdžių darbotvarkę Vyriausybės pranešimą svarbiu klausimu“[62]. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė – „tai kompetentingų institucijų ar asmenų teisė siūlyti priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais juridinės galios teisės normų aktus“ [63]. Įstatymų ir kitų Seimo teisės aktų projektus Vyriausybė teikia Seimui savo nutarimais. Projektus paprastai rengia ir teikia Vyriausybei ministerijos bei Vyriausybės įstaigos, vadovaudamosi Vyriausybės veiklos programa ir jos įgyvendinimo priemonių planu. Vadinasi, Vyriausybei suteikta teisė rengti ir teikti Seimui svarstyti įstatymų projektus ne ką mažiau svarbi siekiant vykdyti Vyriausybės programą, nes ji inicijuoja ir rengia tokius įstatymų projektus, kurie sudarytų galimybę ją įgyvendinti[64].

Pažymėtina, kad daugumą įstatymų projektų inicijuoja Vyriausybė. Tai iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti kaip parlamentarizmo sumenkinimas ar net krizė. Toks įspūdis iš dalies teisingas politologiniu ar istoriniu požiūriais. Tačiau teisiniu požiūriu svarbu ne tai, kiek įstatymų projektų pateikia Vyriausybė, palyginti su Seimo nariais, bet tai, kad Seimas neprivalo šių projektų laukti ir paraidžiui priimti. , t.y. gali juos savo nuožiūra atmesti ar svarstydamas juos iš esmės pakeisti[65] . Taigi galima teigti, kad dabartinė Vyriausybės įtaka inicijuojant įstatymų projektus atitinka įstatymų leidybos modelį, numatytą konstitucijos 94 str. 5 punkte: „Vyriausybė rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus“.

Ši įstatymų leidybos iniciatyvos teisė ypatinga tuo, kad Vyriausybė skirtingai nei Seimo nariai ir Respublikos Prezidentas turi ne tik konstitucinę teisę, bet ir konstitucinę pareigą rengti įstatymų projektus ir juos teikti svarstyti Seimui. Taip yra pirmiausia todėl, kad Vyriausybė disponuoja įstatymų rengimui reikalinga informacija ir žmogiškaisiais ištekliais.

Svarbu yra pažymėti ir tai, kad Konstitucijos 147 straipsnis nenumato Vyriausybei, turinčiai įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, galimybės siūlyti Seimui keisti ar papildyti Konstituciją.

Be įstatymų ir kitų Seimo teisės aktų projektų, Vyriausybė Seimo Pirmininko ar Seimo valdybos prašymu teikia Seimui išvadas dėl Seime svarstomo projekto[66]. Gavęs tokį prašymą Ministras Pirmininkas gali perduoti įstatymo projektą ministerijoms arba Vyriausybės įstaigoms, kad jos pareikštų savo nuomonę. Vyriausybės išvados, kuri įforminama Vyriausybės nutarimu, turinys gali būti trejopas: Vyriausybė gali pritarti konkrečiam įstatymo projektui, arba gali iš esmės pritarti įstatymo projektui ir

[62] G. Ilgūnas. Lietuvos Respublikos XII Vyriausybė 2001 – 2004. Vilnius. 2004, p. 16.
[63] Valstybės ir teisės teorijos pagrindinės kategorijos. -Lietuvos teisės universitetas. 1997, p. 5.
[64] Lietuvos administracinė teisė/ bendroji dalis Vilnius. 2005, p. 312.
[65] E. Šileikis. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius. 2005, p. 327.
[66] Lietuvos Respublikos Seimo statutas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 15-249.

pateikti konkrečių pastabų ar pasiūlymų, kaip jį tobulinti arba gali nepritarti įstatymo projektui ir pasiūlyti rengėjams jį tobulinti. Vyriausybės išvadų projektas svarstomas Vyriausybės posėdyje.

„Konstitucijos 94 straipsnio 5 punkte įtvirtinti Vyriausybės įgaliojimai rengti ir teikti Seimui svarstyti įstatymų projektus yra susiję su jos kompetencijai priskirtų ekonominių, socialinių, kultūros, švietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos ir kitų krašto reikalų tvarkymu. Tokių įstatymų projektus Vyriausybė gali rengti tiek įgyvendindama įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, tiek Seimo pavedimu“[67].

Konstitucijos 85 straipsnis numato, kad tam, kad Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17, 21 punktuose turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro. Atsakomybė už tokį dekretą tenka jį pasirašiusiam Ministrui Pirmininkui arba ministrui.

Taigi galime daryti išvadą, kad Vyriausybės nariai, ne tiek dispozityviai įgalioti, kiek imperatyviai įpareigoti rengti įstatymų projektus ir dispozityviai įgalioti kontrasignuoti Respublikos prezidento dekretus.

3.4 Vyriausybės įgaliojimai valstybės biudžeto srityje.

Biudžetas yra pagrindinė kiekvienos valstybės finansų sistemos grandis. Naudodama jo lėšas valstybė paskirsto nacionalines pajamas, įgyvendina socialines reformas, daro įtaką šalies ūkio rezultatams.

Šiandien biudžetas būtinas kiekvienai valstybei, jos valstybiniams ir visuomeniniams poreikiams užtikrinti. Jo atsiradimas ir vystymasis organiškai susijęs su pačios valstybės susiformavimu bei tolesne jos plėtra. Biudžetinių santykių formavimąsi lemia atitinkamos aplinkybės, grindžiamos tuo, kad valstybėje turi būti sutelkta dalis nacionalinių pajamų, reikalingų valstybės funkcijoms vykdyti, bei atsiradusia būtinybe skaičiuoti valstybės pajamas ir išlaidas iki planuojamų metų pradžios. Biudžetas taip pat atlieka svarbų vaidmenį reguliuojant gamybinius ekonomikos procesus. Todėl visa tai leidžia jį panaudoti kaip pagrindinį valstybės finansų politikos instrumentą[68].

Konstitucijos 94 straipsnio 4 punkte yra įtvirtinta, kad Vyriausybė rengia valstybės biudžetą ir teikia Seimui jį tvirtinti. Šios nuostatos atkartojamos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 4 punkte.

Apie tai, kad analogišką įgaliojimą turi kiti konstitucinių teisinių santykių subjektai (pvz., Seimo nariai), Konstitucijoje neužsiminta. Konstitucinis Teismas 2002 m. sausio 14 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstituciją rengti valstybės biudžeto projektą yra Vyriausybės, ir tik jos, teisė ir

[67] Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 71.
[68] V. Novikevičius. Valstybės biudžeto ir biudžetinio proceso istoriniai aspektai// Jurisprudencija. 2002, t. 31 (23), p. 36.

pareiga[69]. Todėl galima teigti, kad minėtas Vyriausybės įgaliojimas yra išimtinis, kurio neturi kiti subjektai.

Seimo 2003 m. gruodžio 23 d. priimtame Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymo (toliau – ir biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įst.) 18 straipsnio 1 punkte nustatyta, kad „Vyriausybė atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą pateikia Seimui ne vėliau kaip prieš 75 kalendorines dienas iki biudžetinių metų pabaigos. Vyriausybė, prieš teikdama projektą Seimui, pateikia jį Lietuvos savivaldybių asociacijai“[70].

Valstybės biudžetas – Seimo patvirtintas valstybės biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams[71]. Valstybės biudžeto pajamas sudaro pajamos iš mokesčių, pajamos iš valstybės turto (išskyrus pajamas, gaunamas pagal valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą), valstybės biudžetinių įstaigų pajamos, negrąžintina finansinė parama, dotacijos ir kitos pajamos. Taip pat į valstybės biudžeto pajamas įskaitomos įmokos už ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimą. Valstybės biudžeto asignavimai yra naudojami valstybės funkcijoms atlikti, dotacijoms savivaldybių biudžetams teikti ir valstybės įsipareigojimams vykdyti[72]. Svarbu paminėti tai, kad nuo 2007 sausio 1 d. keisis Biudžeto sandaros įstatymo 13 straipsnio 1 dalies 2 punktas, kuriame nurodyta, kad valstybės biudžeto pajamas sudarys „pajamos iš valstybės turto (išskyrus pajamas, gaunamas pagal Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą ir Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo $16^{(1)}$ straipsnyje nustatytą valstybės nekilnojamojo turto atnaujinimo organizatoriaus parduotą nekilnojamąjį turtą, įskaitant žemę)“[73], taip pat keisis to paties straipsnio 2 dalis, kurioje nurodyta, kad „į valstybės biudžeto pajamas įskaitomos įmokos už ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimą, išskyrus Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo $16^{(1)}$ straipsnyje nustatytą atvejį – kai atnaujinamas valstybės nekilnojamasis turtas“[74].

Valstybės biudžeto projekto rengimas yra vienas iš svarbiausių konstitucinių Vyriausybės įgaliojimų, nes pagal Konstituciją Vyriausybė yra vienintelė institucija, turinti konstitucinę teisę ir pareigą rengti valstybės biudžeto projektą. Taip pat Vyriausybės konstitucinė teisė ir pareiga valstybės biudžeto projekte numatyti konkrečius pajamų šaltinius, jų sumas, taip pat konkrečias sumas, numatomas valstybės

[69] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 5-186.
[70] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 4 – 47.
[71] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2 str. 13 d.//Valstybės žinios. 2004, Nr. 4 – 47.
[72] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas, 13 str. 1 d. 1, 2, 3, 4, 5, 6 p; 13 str. 2 d.; 14 str. 1 d. 1, 2, 3 p.//Valstybės žinios. 2004, Nr. 4 – 47.
[73] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 13 straipsnio pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3262.
[74] Ten pat.

ir visuomenės reikmėms finansuoti[75]. „Valstybės biudžeto projekte numatydama valstybės išlaidas, Vyriausybė yra saistoma, atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos normų ir principų“[76]. Vyriausybė, teikdama Seimui biudžeto projektą, privalo jame nurodytas pajamas bei asignavimus pagrįsti visuomenės ir valstybės reikmių bei galimybių įvertinimu. Ši informacija turi būti vieša. Vyriausybės parengtame valstybės biudžeto projekte turi būti numatytos lėšos, reikalingos įstatymams įgyvendinti[77].

„Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektą rengia Finansų ministerija. Valstybės biudžeto projektas rengiamas trejiems biudžetiniams metams remiantis Vyriausybės programa, valstybės ilgalaikės raidos strategija, strateginio planavimo principais, šiuo Įstatymu, kitais įstatymais bei kitais teisės aktais, šalies ūkio plėtros makroekonominėmis prognozėmis, Europos Sąjungos paramos strateginiais dokumentais, ministerijų ir Vyriausybės įstaigų strateginiais veiklos planais ir Vyriausybės patvirtintais nacionalinio biudžeto prognozuojamais pagrindiniais rodikliais, taip pat valstybės biudžeto asignavimų valdytojų pateiktomis programomis ir programų sąmatų projektais“[78]. Konstitucijos 131 straipsnio 1 d. įtvirtina, kad „Valstybės biudžeto projektą svarsto Seimas ir tvirtina įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios“.

Seime valstybės biudžeto projekto svarstymą pagal Seimo statuto nustatytą tvarką ir procedūras organizuoja Biudžeto ir Finansų komitetas. Jis teikia apibendrintas visų komitetų išvadas ir pasiūlymus dėl šio projekto. Pagal Seimo statuto 176 straipsnį, reglamentuojantį valstybės biudžeto projekto pirmąjį svarstymą Seime, šis projektas iki lapkričio 25 d. turi būti apsvarstytas Seimo posėdyje. Jame išklausomas Biudžeto ir finansų komiteto pranešimas, taip pat pateikiamos kitų komitetų išvados, frakcijų ir paskirų Seimo narių nuomonės bei pastabos, kurioms nepritarė Biudžeto ir finansų komitetas (Seimo statuto 176 str. 1, 2 d.). Pagal Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalį ne vėliau kaip per 15 dienų nuo valstybės biudžeto pirmojo svarstymo skiriamas antrasis svarstymas. Jo metu Vyriausybė pateikia pagal gautus pasiūlymus ir pastabas pataisytą projektą.

---

[75] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 5-186.

[76] E. Šileikis. Konstitucinės teisės klausimai, kazusai, užduotys. Vilnius. 2004, p. 248.

[77] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 5-186.

[78] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas, 17 str. 1 d.; 17 str. 2 d.//Valstybės žinios. 2004, Nr. 4 – 47.

Biudžeto projekto tolesnio svarstymo esmė – tai paieška protingo kompromiso derinant Seime dominuojančių ir joms oponuojančių politinių jėgų pozicijas dėl atskirų valstybės reikmių finansavimo ir šio finansavimo šaltinių[79].

Konstitucijos 94 straipsnio 4 punkte, taip pat Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 4 punkte ir Biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymo 27 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, kad Vyriausybė organizuoja Valstybės biudžeto vykdymą. Konstitucinė nuostata, kad Vyriausybė vykdo valstybės biudžetą, reiškia, kad Vyriausybė turi pareigą užtikrinti, kad valstybės biudžetą būtų surinktos nustatytos pajamos ir kad šios lėšos būtų pervestos atitinkamiems subjektams[80]. "Konstitucijis Teismas pabrėžė, kad biudžeto vykdymu negalima laikyti asignavimų dydžių keitimo atskiriems jų valdytojams"[81]. Konstitucinis Teismas 1999 m. birželio 3 d. nutarime yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė patvirtintą valstybės biudžetą turi vykdyti pagal tą paskirtį ir tomis apimtimis, kurios nustatomos biudžeto įstatyme, ji neturi teisės pakeisti biudžeto įstatyme nustatytų asignavimų sumų ir jų valdytojų[82]. Taip pat Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pagal Konstitucijos 67 straipsnio 14 punktą valstybės biudžetą tvirtina Seimas. Tai jis daro priimdamas įstatymą. Be to, Seimas prižiūri, kaip valstybės biudžetas yra vykdomas. Taigi pagal Konstituciją tik Seimas turi teisę patvirtinti valstybės biudžetą. Įstatymu tvirtindamas valstybės biudžetą, Seimas nustato jo pajamas ir išlaidas. Konstitucijos 132 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad biudžetiniais metais Seimas gali pakeisti biudžetą. Jis keičiamas pagal tą pačią tvarką, pagal kurią sudaromas, priimamas ir patvirtinamas. Prireikus Seimas gali patvirtinti papildomą biudžetą. Taigi Konstitucija nesuteikia Vyriausybei galių pačiai pakeisti biudžetą[83].

---

[79] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 189 – 190.

[80] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai"//Valstybės žinios. 2002, Nr. 5-186.

[81] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1998 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 10 straipsnio 4 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 27 d. nutarimo Nr. 105 „Dėl Lietuvos standartizacijos departamento prie valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos reorganizavimo" 2 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimo Nr. 117 „Dėl Lietuvos zoologijos sodo steigėjo teisių perdavimo" 2 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 30 d. nutarimo Nr. 366 „Dėl kai kurių žemės ir miškų ūkio ministerijos funkcijų perdavimo Aplinkos apsaugos ministerijai ir miškų ir saugomų teritorijų departamento prie Aplinkos apsaugos ministerijos įsteigimo" 3 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai"//Valstybės žinios. 1999, Nr. 61-2015.

[82] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 22 d. nutarimo Nr. 620 „Dėl buvusių Statybos ir urbanistikos ministerijos, Europos reikalų komisijos, Ryšių ir informatikos ministerijos ir jų institucijų reorganizavimo tvarkos bei terminų" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punktui, 29 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsniui ir Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 4 straipsniui"//Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1624.

[83] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 22 d. nutarimo Nr. 620 „Dėl buvusių Statybos ir urbanistikos ministerijos, Europos reikalų komisijos, Ryšių ir informatikos ministerijos ir jų institucijų reorganizavimo tvarkos bei terminų" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punktui, 29 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsniui ir Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 4 straipsniui"//Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1624.

Biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymo 27 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kad „Valstybės biudžeto kasos operacijų vykdymą organizuoja Finansų ministerija per Lietuvos Respublikos kredito įstaigas“[84]. Ši ministerija tvarko valstybės biudžeto ir kitų Vyriausybės disponuojamų pinigų išteklių apskaitą ir kontroliuoja, kad šie ištekliai būtų tinkamai kaupiami ir išduodami valstybės iždo procedūrų metu[85]. To paties įstatymo 27 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad „Savivaldybių biudžetų vykdymą organizuoja savivaldybių administracijos direktoriai“[86], o 4 dalyje nustatyta, kad „Savivaldybių biudžetų kasos operacijų vykdymą organizuoja savivaldybių administracijos per Lietuvos Respublikos kredito įstaigas“[87].

Biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymo 35 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad „Biudžeto įvykdymo ataskaitos parengiamos atsižvelgiant į atitinkamų metų patvirtinto Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklius, panaudotas Vyriausybės rezervo lėšas ir savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo lėšas bei perkeltas viršplanines ir nepanaudotas įmokų į biudžetą, skirtų specialioms programoms finansuoti, sumas“[88]. Valstybės biudžeto įvykdymo ataskaitą rengia Finansų ministerija. Vyriausybė gautą valstybės biudžeto įvykdymo ataskaitą išnagrinėja, priima atitinkamus sprendimus ir Seimo Statute nustatyta tvarka bei terminais pateikia Seimui tvirtinti[89].

Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad konstitucinė valstybės biudžeto samprata suponuoja tai, kad valstybės biudžeto projekto rengimas, biudžeto svarstymas Seime ir jo patvirtinimas įstatymu, biudžeto vykdymas yra atskiros biudžeto proceso stadijos. Rengiant (sudarant) valstybės biudžeto projektą ir svarstant bei tvirtinant valstybės biudžetą Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, ir Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios institucijos, įgaliojimai yra atriboti, šioje srityje turi būti užtikrintas konstitucinis valdžių padalijimo principas[90].

3.5 Ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklos koordinavimas.

Konstitucijos 94 straipsnio 3 punkte yra įtvirtinta, kad Vyriausybė koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą. Taip pat ši nuostata yra atkartojama Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 3 punkte[91].

---

[84] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas// Valstybės Žinios. 2004, Nr. 4 – 47.
[85] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 190.
[86] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas// Valstybės Žinios. 2004, Nr. 4 – 47.
[87] Ten pat.
[88] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas// Valstybės Žinios. 2004, Nr. 4 – 47.
[89] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas, 36 str. 1 d.// Valstybės Žinios. 2004, Nr. 4 – 47.
[90] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 5-186.
[91] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 772.

Ministerijų koordinavimą (Konstitucijos 94 str. 3 p.) galima suprasti dvejopai: a) siauruoju (formaliu) požiūriu kaip išimtinai Vyriausybės posėdyje pasireiškiantį vadovaujančių ministerijoms ministrų nuomonių dėl svarstomų Vyriausybės nutarimų projektų derinimą; 2) plačiuoju (materialiu) požiūriu kaip laikotarpiu tarp Vyriausybės posėdžių pasireiškiantį ministerijų teikiamų klausimų derinimą, kurį įkūnija Ministras Pirmininkas, konstituciškai įgaliotas vadovauti Vyriausybės veiklai[92]. Šiuo požiūriu klaidinga sureikšminti ministro teisę vadovauti ministerijoms, neatsižvelgiant į Ministro Pirmininko galimybę vadovauti Vyriausybės veiklai. Taigi aptariama Vyriausybė veiklos kryptis pateisina Vyriausybės įstatymo numatytus Ministro Pirmininko pavedimus ministrams, kuriais siekiama koordinuoti ministerijų veiklą[93].

Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Darbo reglamento patvirtinimo“ 159 punkte yra nustatyta, kad Vyriausybė per ministrus, Vyriausybės įstaigų vadovus koordinuoja, kaip ministerijose, Vyriausybės įstaigose įgyvendinami įstatymai, Vyriausybės nutarimai ir kiti teisės aktai[94]. Tai atliekama pasitelkiant šių valdymo institucijų vadovus. Be to, to paties nutarimo 164 punkte yra nustatyta, kad „ministrai, Vyriausybės įstaigų vadovai bei apskričių viršininkai privalo užtikrinti, kad deramai ir laiku būtų įvykdomi Vyriausybės ir Ministro Pirmininko pavedimai“. Taip pat turi būti vykdomi Ministro Pirmininko pavedimu – Vyriausybės kanclerio pavedimai.

Vyriausybė kontroliuoja, kaip skiriami Vyriausybės atstovai vykdo įstatymo nustatytus įgaliojimus prižiūrėdami, ar savivaldybės laikosi Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės nutarimus ir sprendimus[95].

Vyriausybės 2006 m. sausio 23 d. nutarime Nr. 63 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“ naujai išdėstytas 40 punktas įtvirtina, kad „ministrai, Vyriausybės įstaigų vadovai, kitų Vyriausybei atskaitingų valstybės institucijų ir įstaigų vadovai ir apskričių viršininkai atitinkamas veiklos ataskaitas pateikia Vyriausybei šio Reglamento ir kitų teisės aktų nustatytais terminais ir tvarka“[96]. Faktiškai Vyriausybė savo kontrolinę veiklą įgyvendina posėdžių metu, kai Ministro Pirmininko reikalavimu ministrai ir Vyriausybės įstaigų vadovai pateikia Vyriausybei ministerijų ir Vyriausybės įstaigų veiklos ataskaitas, ministrai ir Vyriausybės įstaigų vadovai skaito pranešimus ir pan.

---

[92] E. Šileikis. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius. 2005, p. 487.
[93] E. Šileikis. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius. 2005, p. 487.
[94] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Darbo reglamento patvirtinimo“//Valstybės žinios. 1994, Nr. 63 – 1238.
[95] A. Andruškevičius. Administracinės teisės principai ir normų ribos. Vilnius. 2004, p. 55.
[96] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 sausio 23 d. nutarimas Nr. 63 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 10 – 351.

Ministerijų ir Vyriausybės įstaigų koordinavimo pagrindas – Seimo patvirtinta Vyriausybės programa, kurioje išdėstytos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės; Vyriausybės programos pagrindu parengtos bei patvirtintos konkrečios priemonės, numatyti jų įvykdymo terminai ir konkretūs vykdytojai – ministerijos, kitos Vyriausybės įstaigos; Vyriausybės nutarimai, kurie nustato įstatymų įgyvendinimo tvarką bei sąlygas, institucijas ir įstaigas, atsakingas už jų įgyvendinimą; kelių ministerijų patvirtinti teisės aktai, apimantys kelių ministrų valdymo sritis[97].

Konstitucijos 67 straipsnio 8 punkte yra įtvirtinta, kad Seimas Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas. Šie įgaliojimai, susiję su ministerijų steigimu ir panaikinimu, pakartoti Vyriausybės įstatymo 29 straipsnio 2 dalyje. Be to, joje numatyta, kad ministerijas Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Seimas priimdamas įstatymą[98]. "Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas įtvirtina Seimo teisę steigti ir panaikinti ministerijas. Šių Seimo įgaliojimų įgyvendinimas yra saistomas konkrečių Konstitucijoje įtvirtintų Vyriausybės įgaliojimų: jeigu Vyriausybė nepateikia konkretaus pasiūlymo, Seimas negali priimti sprendimo steigti ar panaikinti ministeriją. Taigi ši Konstitucijos norma užtikrina įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių pusiausvyrą"[99]. Taip pat Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „ministerijos panaikinimas reiškia, kad jos, kaip valdymo institucijos, nelieka. Panaikintos ministerijos negalima reorganizuoti"[100]. Vyriausybės įstatymo 33 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ministerijų funkcijoms nepriskirtiems klausimams spręsti Vyriausybė , nedidindama valstybės valdymui atitinkamų metų biudžete skirtų lėšų, gali steigti Vyriausybės įstaigas, t.y. departamentus, kontrolės ar apskaitos funkcijas vykdančias tarnybas, agentūras, inspekcijas ir kitas įstaigas[101].

Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 9 punkte nustatyta, kad Vyriausybė tvirtina ministerijų, Vyriausybės įstaigų, įstaigų prie ministerijų nuostatus ir Vyriausybės atstovo tarnybos veiklos nuostatus. Tvirtinti įstaigų prie ministerijų nuostatus Vyriausybė gali pavesti atitinkamam ministrui[102]. Taip pat to paties įstatymo 34 straipsnis reglamentuoja, kad Vyriausybė turi teisę panaikinti ministrų, Vyriausybės įstaigų, ir įstaigų prie ministerijų teisės aktus, jeigu šie prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos tarptautinėms sutartims, įstatymams ir kitiems Seimo priimtiems teisės aktams, Respublikos Prezidento dekretams, Vyriausybės nutarimams ar Ministro

---

[97] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 188.
[98] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 772.
[99] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 22 d. nutarimo Nr. 620 „Dėl buvusių Statybos ir urbanistikos ministerijos, Europos reikalų komisijos, Ryšių ir informatikos ministerijos ir jų institucijų reorganizavimo tvarkos bei terminų" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punktui, 29 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsniui ir Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 4 straipsniui"//Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1624.
[100] Ten pat.
[101] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 772.
[102] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas //Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 772.

Pirmininko potvarkiams[103]. Tai svarbus Vyriausybės kontrolinis įgaliojimas, nes jis susijęs su Vyriausybei pavaldžių valdymo institucijų leidžiamų teisės aktų teisėtumo priežiūra, taip pat Seimo leidžiamų įstatymų priežiūra.

Konstitucijos 123 straipsnio pirmojoje dalyje numatyta, kad aukštesniųjų administracinių vienetų valdymą įstatymo nustatyta tvarka organizuoja Vyriausybė. Pagal Vyriausybės įstatymą valdymą apskrityje Vyriausybė organizuoja per apskrities viršininką, ministerijas bei Vyriausybės įstaigas[104]. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „vietos valdymas yra valstybinio valdymo (t.y. vykdomosios valdžios) funkcijų vykdymas vietose – atitinkamuose administraciniuose vienetuose“[105]. Ministras pirmininkas savo ruožtu teikia Vyriausybei siūlymus dėl apskričių viršininkų, jų pavaduotojų skyrimo ir atleidimo iš pareigų[106].

Įgyvendindama Konstitucijos 123 straipsnio antrosios dalies nuostatą dėl savivaldybių administracinės priežiūros, Vyriausybė skiria į pareigas ir iš jų atleidžia šią priežiūrą vykdančius vyriausybės atstovus bei kontroliuoja, kaip jie vykdo įstatymo nustatytus įgaliojimus prižiūrėdami, ar savivaldybės laikosi Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės nutarimus ir sprendimus[107]. „Būtina pabrėžti, kad Konstitucijos 123 straipsnyje vartojama bendrinė sąvoka “atstovas” turi svarbią teisinę prasmę. Pirma, minėto straipsnio antrojoje dalyje ši sąvoka vartojama apibūdinant savivaldybių veiklos administracinės priežiūros institutą. Antra, “atstovo” sąvoka rodo teisinį ryšį su tam tikru teisės subjektu, atskleidžia, kieno interesams yra atstovaujama, kieno vardu veikiama. Į šį klausimą atsakoma Konstitucijos 123 straipsnio trečiojoje dalyje vartojama sąvoka “Vyriausybės atstovas”. Tai reiškia, kad subjektas, vykdantis savivaldybių priežiūrą, veikia Vyriausybės vardu ir yra jai pavaldus“[108].

Pagal Konstituciją nustatyti administracinius vienetus ir jų ribas, taigi ir panaikinti esamas bei steigti naujas savivaldybes, keisti jų teritorijos ribas bei centrus, gali tik Seimas ir tik įstatymu. Tai darydamas Seimas yra saistomas įstatymų nustatytos šių klausimų sprendimo tvarkos[109].

---

[103] Ten pat.
[104] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, 35 str. 1 d. //Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 772.
[105] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. vasario 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo pakeitimo ir papildymo bei Vyriausybės atstovo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymo ir Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 12 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės valdymo tarnybos „A“ lygio valdininkų pareigybių sąrašo papildymo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 18-435.
[106] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, 24 str. 8 d. //Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 772.
[107] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, 22 str. 14 p.; 23 str. 1 d. //Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 772.
[108] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. vasario 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo pakeitimo ir papildymo bei Vyriausybės atstovo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymo ir Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 12 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės valdymo tarnybos „A“ lygio valdininkų pareigybių sąrašo papildymo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 18-435.
[109] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 1307 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo projektų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo (1999 m. gegužės 4 d. redakcija) 7 bei 13 straipsniams ir Lietuvos

Taigi vykdomosios valdžios institucijų sudarymo, veiklos koordinavimo ir kontrolės įgaliojimus Vyriausybė įgyvendina kolegialiai.

3.6 Krašto reikalų tvarkymas.

Konstitucijos 94 straipsnio 1 punkte yra įtvirtinta, kad Vyriausybė tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką. Ši nuostata atkartojama Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 1 punkte. Lyginant su Konstitucijos 94 straipsnio 1 punktu Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 1 punkte yra papildomai įrašyta, kad „Vyriausybė saugo konstitucinę santvarką“. Lietuvos Respublikos konstitucinė santvarka grindžiama žmogaus ir piliečio teisių bei laisvių, kaip didžiausios vertybės, prioritetu, taip pat principais, įtvirtinančiais Tautos suverenitetą, valstybės nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą, demokratiją, valstybės valdymo formą – respubliką, valstybės valdžių atskyrimą, jų savarankiškumą ir pusiausvyrą, vietos savivaldą ir pan. Saugoti konstitucinę santvarką – tai reiškia neleisti, kad būtų kėsinamasi į Konstitucijoje nustatytus socialinius, ekonominius, politinius santykius, sudarančius asmens, visuomenės ir valstybės gyvenimo pagrindus[110].

Pažymėtina, kad Konstitucija nepriskiria konstitucinės santvarkos saugojimo funkcijos tik kuriai nors vienai valstybės valdžios institucijai. Tai yra visų valstybės valdžios institucijų (Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, Teismo), taip pat kitų valdžios įstaigų ir organizacijų konstitucinė priedermė, kylanti ne tik iš konkrečių įstatymų, bet pirmiausia iš Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo ir reikalavimo laikytis Konstitucijos, ją vykdyti, jos nepažeisti ir ją ginti. Be abejo, kiekviena valdžios institucija konstitucinę santvarką saugo tik jai būdingomis veiklos formomis ir naudodamasi tik Konstitucijos ir kitų įstatymų jai priskirtais įgaliojimais[111].

Sąvoka „krašto reikalų tvarkymas“ apima visus Vyriausybės įgaliojimus pagal jos paskirtį atitinkančią kompetenciją, išskyrus pačios Vyriausybės darbo organizavimą, taip pat ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklos koordinavimą. Vyriausybė tvarko krašto reikalus visose valstybės ir visuomenės gyvenimo srityse, nenutrūkstamai įgyvendina vykdomąją valdžią, vykdo bendros kompetencijos administravimo funkcijas. Vyriausybė nevykdo tik tų su vietos savivaldos interesų įgyvendinimu susijusių administravimo funkcijų, kurios įstatymų priskirtos savivaldybės institucijų

Respublikos vietos savivaldos įstatymo (1998 m. lapkričio 17 d. redakcija) 15 straipsnio 30 punktui“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1997.

[110] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 8 straipsnio 2 ir 4 dalių, 9 straipsnio 1 dalies 4 punkto ir 4 dalies, 22 straipsnio 1 punkto, 24 straipsnio 2 dalies 5 bei 11 punktų, 26 straipsnio 3 dalies 7 punkto, 31 straipsnio 2, 4 dalių ir 6 dalies 2 punkto, 37 straipsnio 4 dalies, 45 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 101-2916.

[111] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 8 straipsnio 2 ir 4 dalių, 9 straipsnio 1 dalies 4 punkto ir 4 dalies, 22 straipsnio 1 punkto, 24 straipsnio 2 dalies 5 bei 11 punktų, 26 straipsnio 3 dalies 7 punkto, 31 straipsnio 2, 4 dalių ir 6 dalies 2 punkto, 37 straipsnio 4 dalies, 45 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 101-2916.

kompetencijai[112]. Konstitucinis Teismas 2005 liepos 8 d. nutarime konstatavo, kad „iškart po Konstitucijos įsigaliojimo buvo susiklosčiusi tokia teisinė situacija, kad daugelis įstatymų, kurie nustatytų Vyriausybės įgaliojimus nutarimais spręsti krašto tvarkymo reikalus, dar nebuvo išleisti ir Vyriausybė priimdavo ir tokius nutarimus, kurie nebuvo tiesiogiai grindžiami įstatymais, nustatančiais atitinkamus Vyriausybės įgaliojimus“[113].

Vyriausybė, tvarkydama krašto reikalus, vykdo ūkio, finansų, socialinės apsaugos ir darbo, švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos ir kitų sričių valstybės valdymo funkcijas ir įgyvendina šiose srityse valstybės politiką[114]. Tai Vyriausybė daro per atitinkamos srities ministerijas, pavyzdžiui:

- per Ūkio ministeriją įgyvendina Lietuvos ūkio plėtros politiką ir ilgalaikę strategiją, kuri numato šalies ūkio sektorių plėtojimo perspektyvas ir numato prioritetus, skirtus sparčiam Lietuvos ekonomikos augimui ir konkurencingumui pasaulinėje rinkoje užtikrinti; prižiūri ir koordinuoja Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimą; įgyvendina Nacionalinę energetikos strategiją[115] ir t.t.;

- per Finansų ministeriją valdo valstybės piniginius išteklius valstybės iždo sąskaitoje bei valstybės skolą; įgyvendina fiskalinę politiką, analizuoja ir vertina fiskalinės politikos įtaką nustatytiems prioritetiniams sektoriams, kitoms sritims, makroekonominiams rodikliams[116] ir t.t;

- per Sveikatos apsaugos ministeriją analizuoja gyventojų sveikatinimo veiklos poreikius, sveikatos būklę ir jos prognozę, sveikatos priežiūros išteklius, sveikatos priežiūros priimtinumą, prieinamumą ir tinkamumą. Per Sveikatos apsaugos ministeriją nustatomos pagrindinės Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos plėtojimo kryptys ir prioritetai, licencijuojama ir akredituojama sveikatos priežiūros ir farmacinė veikla, išduodami leidimai verstis gydymo, higienos ir farmacine praktika ir t.t.[117]

Taigi „krašto reikalų tvarkymas“ yra plati ir daugialypė sąvoka, kuri apima nenutrūkstamą vykdomosios valdžios ir valstybės politikos įgyvendinimą Vyriausybės kompetencijai priskirtose valdymo srityse.

3.7 Kiti Vyriausybės įgaliojimai.

Šioje dalyje bandysiu išvardinti kai kuriuos kitus Konstitucijos ir kitų įstatymų Vyriausybei priskirtus įgaliojimus.

---

[112] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 180-181.

[113] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos Respublikos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2005, Nr. 87-3274.

[114] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 181.

[115] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 921 „Dėl Lietuvos Respublikos Ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo, 5.1, 5.2, 5.4 p.//Valstybės žinios. 1998, Nr. 67-1957.

[116] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 8 d. nutarimas Nr. 1088 „Dėl Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo, 5.1.1, 5.1.5, 6.4 p.//Valstybės žinios. 1998, Nr. 81-2267.

[117] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 24 d. nutarimas Nr. 926 „Dėl Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo, 6.2; 6.4 p.//Valstybės žinios. 1998, Nr. 67-1961.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje taip pat įvirtinti šie Vyriausybės įgaliojimai:

1) Vyriausybė turi teisę siūlyti Respublikos Prezidentui paskelbti pirmalaikius Seimo rinkimus, jeigu Seimas pareiškia tiesioginį nepasitikėjimą Vyriausybe (58 str. 2 d. 2 p.);

2) Vyriausybė teikia siūlymus Respublikos Prezidentui skirti ir atšaukti Lietuvos Respublikos diplomatinius atstovus užsienio valstybėse ir prie tarptautinių organizacijų (84 str. 3 p.);

3) Jeigu Respublikos Prezidentui mirus, atsistatydinus, pašalinus jį iš pareigų apkaltos proceso tvarka ar tada, kai Seimas nutaria, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti pareigų, o Seimas negali per 10 dienų susirinkti ir paskelbti Respublikos Prezidento rinkimų, tuomet Vyriausybė skelbia Respublikos Prezidento rinkimus (89 str. 1 d.);

4) Vyriausybė teikia siūlymus Seimui dėl sprendimų dėl valstybinės paskolos ir valstybės kitų esminių turtinių įsipareigojimų (128 str. 1 d.);

5) Vyriausybė, krašto apsaugos ministras ir kariuomenės vadas yra atsakingi Seimui už valstybės ginkluotųjų pajėgų tvarkymą ir vadovavimą joms (140 str. 3 d.).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnyje taip pat yra įtvirtintos tokios Vyriausybei priskirtos „kitos“ pareigos:

1) įstatymo nustatyta tvarka organizuoja valdymą aukštesniuosiuose administraciniuose vienetuose (22 str. 11 p.);

2) įstatymo nustatytais atvejais siūlo Seimui įvesti tiesioginį valdymą savivaldybės teritorijoje (22 str. 12 p.);

3) turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos įstatymai ar kiti Seimo priimti teisės aktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai (22 str. 13 p.);

4) skiria ir atleidžia iš pareigų apskričių viršininkus, jų pavaduotojus bei savivaldybių veiklos administracinę priežiūrą vykdančius Vyriausybės atstovus, skiria jiems tarnybines nuobaudas (22 str. 14 p.);

5) sudaro komisijas bei komitetus (22 str. 15 p.).

Šis sąrašas nėra baigtinis, nes pagal 22 straipsnio 16 punktą Vyriausybė „vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei numato Lietuvos Respublikos Konstitucija, šis ir kiti įstatymai“. Tokios pareigos gali būti Vyriausybės pareigos, susijusios su stichinių nelaimių, katastrofų sukeltų padarinių likvidavimu ir pan.

Aplinkos apsaugos sferoje Vyriausybė įgyvendina aplinkos apsaugos valstybės politiką; tvirtina aplinkos apsaugos strategijos veiksmų programą ir t.t

Seimo 1992 m. sausio 21 d. priimtame Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo (2005 m. kovo 24 d. redakcija) 6 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė įgyvendindama aplinkos apsaugos valstybės politiką:

1) Aplinkos apsaugos ministerijos teikimu tvirtina aplinkos apsaugos strategijos veiksmų programą, valstybines gamtos išteklių naudojimo ir aplinkos apsaugos programas bei schemas;

2) įstatymų nustatyta tvarka formuoja valstybės institucijų, įgyvendinančių aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo politiką, sistemą;

3) koordinuoja valstybės ir vietos savivaldos valdymo institucijų veiklą aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje;

4) sudaro ir įgyvendina Lietuvos Respublikos tarpvalstybines sutartis aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje;

5) vykdo kitas įstatymų nustatytas funkcijas[118].

To paties įstatymo 6 straipsnio 1 dalis numato, kad valstybinį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvos Respublikoje vykdo Vyriausybė, Aplinkos apsaugos ministerija, kitos įgaliotos valstybės institucijos.

Piliečių teisių ir laisvių, teisėtumo ir kovos su nusikalstamumu užtikrinimo sferoje vyriausybė dalyvauja rengiant ir vykdant valstybinę politiką valstybės, visuomenės ir asmens saugumo užtikrinimo srityje; įgyvendina teisėtumo, piliečių teisių ir laisvių užtikrinimo, nuosavybės ir viešosios tvarkos apsaugos, kovos su nusikalstamumu ir kitais pavojingais visuomenei reiškiniais priemones ir t.t.

Seimo 1996 m. gruodžio 19 d. priimtame Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo (2006 m. spalio 12 d. redakcija) 2 straipsnyje įtvirtinta, kad „Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrina Lietuvos Respublikos piliečiai, jų bendrijos ir organizacijos, Respublikos Prezidentas, Seimas, Vyriausybė, kariuomenė, policija, Valstybės saugumo departamentas, kitos šiam tikslui valstybės įsteigtos institucijos, vadovaudamiesi Konstitucija ir įstatymais bei vykdydami savo pareigas ir funkcijas nacionalinio saugumo sistemoje“[119]. Taigi nacionalinio saugumo ir krašto apsaugos sferoje vyriausybė, kaip jau minėta Konstitucijos 94 straipsnio 1 punkte, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę ir garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką. Vyriausybė taip pat koordinuoja ministerijų ir kitų valstybės įstaigų, įgyvendinančių šias garantijas, veiklą. Ji vadovauja visų nacionalinio saugumo priemonių įgyvendinimui bei piliečių rengimui pilietiniam pasipriešinimui, taip pat rengia ir teikia Seimui tvirtinti ilgalaikių valstybinių nacionalinio saugumo stiprinimo programų projektus ir vadovauja jų įgyvendinimui; yra atsakinga už strateginį nacionalinio saugumo planavimą ir įgyvendina specialų ekonominio saugumo užtikrinimo veiksmų programą ir t. t.

Užsienio politikos ir tarptautinių santykių sferoje vyriausybė kartu su Respublikos Prezidentu vykdo užsienio politiką. Ji užmezga diplomatinius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybinėmis bei tarptautinėmis organizacijomis, įgyvendina valstybinį reguliavimą ir valstybinę kontrolę tarptautinio ekonominio, finansinio ir investicinio bendradarbiavimo sferoje ir kt.

[118] Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas//Valstybės Žinios. 1992, Nr. 5 – 75.
[119] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas// Valstybės Žinios. 1997, Nr. 2 – 16.

4 Vyriausybės teisiniai santykiai su kitomis valstybės valdžią įgyvendinančiomis institucijomis.

4.1 Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisiniai santykiai su Seimu.

Konstitucijos 5 straipsnyje nustatyta: „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“. Šia, taip pat ir kitomis Konstitucijos normomis yra įtvirtintas valstybės valdžių padalijimo principas. Nuostatoje, kad Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas, įtvirtintos valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos, bet nieko nekalbama apie jų tarpusavio santykius. Todėl suprantama, kad valdžių padalijimo principas grindžiamas sisteminiu visos Konstitucijos kaip vientiso akto aiškinimu[120]. Tai yra pagrindinis demokratinės tesinės valstybės organizacijos ir veiklos principas. Kaip pažymėta Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarime, šis principas reiškia, kad įstatymų, leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios turi būti atskirtos, pakankamai savarankiškos, bet kartu turi būti jų pusiausvyra. Kiekvienai valdžios institucijai suteikiama jos paskirtį atitinkanti kompetencija, kurios konkretus turinys priklauso nuo tos institucijos vietos tarp kitų valdžios institucijų, jos įgaliojimų santykio su kitų institucijų įgaliojimais[121]. Taip pat Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra ne kartą konstatavęs, jog konstitucinio valdžių padalijimo principo elementas yra ir tai, kad jeigu Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyti konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimai, nė viena kita institucija negali iš jos šių įgaliojimų perimti[122].

Kiekviena valstybės valdžia užima tam tikrą vietą valstybės valdžios sistemoje ir atlieka tik jai būdingas funkcijas. Seimas, kurį sudaro Tautos atstovai – Seimo nariai, leidžia įstatymus, prižiūri Vyriausybės veiklą, tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas, sprendžia kitus Konstitucijoje numatytus klausimus. Respublikos Prezidentas – valstybės vadovas, jis atstovauja valstybei ir daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų, o Vyriausybė yra vykdomoji tvarkomoji šalies institucija, vykdanti įstatymus ir kitus teisės aktus, tvarkanti krašto reikalus. Teismai vykdo teisingumą[123].

Nors kiekviena iš nurodytų valstybės valdžios institucijų turi apibrėžtą funkciją, tačiau neretai įgyvendinti savo funkciją konkreti institucija gali tik derindama savo veiksmus su kitomis institucijomis. Pavyzdžiui, Vyriausybė pateikia biudžeto projektą Seimui svarstyti, o Seimas jį tvirtina

---

[120] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. - Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 261.

[121] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

[122] V. Sinkevičius. Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose//Jurisprudencija. 2003, t. 46(38), p. 59.

[123] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

įstatymu. Vyriausybė vykdo valstybės biudžetą, o Seimas kontroliuoja biudžeto vykdymą. Taigi matome nuoseklią teisinių veiksmų grandinę, kai vienos valstybės valdžios institucijos funkcijos įgyvendinimas galimas tik kitai valstybės valdžios institucijai veiksmingai atliekant savąsias.

Įgyvendinant bendruosius valstybės uždavinius ir funkcijas valstybės institucijų veikla grindžiama jų bendradarbiavimu, todėl jų tarpusavio sąveika apibūdinta kaip tarpfunkcinė partnerystė. Vienas iš valstybės institucijų bendradarbiavimo užtikrinimo būdų yra Vyriausybės atsakingumo parlamentui principas, įvirtintas daugelio Europos valstybių konstitucijose[124]. Šis principas yra įtvirtintas Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalyje: „Lietuvos Respublikos Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą“. Šis principas taip pat buvo įtvirtintas jau 1918 m. Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatinių dėsnių 17 straipsnyje[125] ir kt.

Lietuvoje, kaip parlamentinėje respublikoje, Seimo vaidmuo formuojant Vyriausybę yra lemiamas. Valstybės vadovas skiria Vyriausybės vadovu asmenį, kurio kandidatūrai pritaria Seimas. Vyriausybės veikla remiasi Seimo pasitikėjimu, Vyriausybė atsako Seimui už vykdomą politiką. Seimas pritardamas Vyriausybės programai, suteikia Vyriausybei ne tik įgaliojimus veikti, bet ir įsipareigoja prižiūrėti, kaip Vyriausybė veiks įgyvendindama programą.

Vyriausybės solidarios atsakomybės Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą pagrindas yra Vyriausybės programa, tiksliau – šios programos nuostatų įgyvendinimas.

Vyriausybės atsakomybė ir atskaitomybė Seimui yra tiesiogiai įtvirtinta ir Vyriausybės įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje, kuri numato, kad Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą ir ne rečiau kaip kartą per metus pateikia Seimui savo metinę veiklos ataskaitą. „Vyriausybė kasmet iki kovo 31 d. pateikia Seimui savo metinę veiklos ataskaitą“.[126] Vyriausybė šiame dokumente informuoja Seimą apie tai, kaip sprendžiami jos kompetencijai priskirti svarbiausi ekonominiai ir socialiniai klausimai – kaip vykdomas valstybės biudžetas, užsienio politika, krašto apsaugos ir nacionalinės programos ir pan. Ataskaitoje taip pat turi būti aptarti ir artimiausio laikotarpio Vyriausybės veiklos prioritetai. Ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims, yra atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui.

Vyriausybė turi atsiskaityti Seimui už bendrą savo veiklą ir priimtus sprendimus ir tais atvejais, kai Seimas to pareikalauja. Toks reikalavimas gali būti susijęs su priešinga Vyriausybės programos nuostatams Vyriausybės veikla arba konkrečiais sprendimais ir valstybės politikos įgyvendinimu tam tikroje srityje.

---

[124] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios.1998, Nr. 5-99.

[125] T. Birmontienė, E. Jarašiūnas, E. Kūris ir kt. Lietuvos Konstitucinė teisė.- Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2001, p. 766.

[126] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Darbo reglamento patvirtinimo“, 39 p.//Valstybės žinios. 1994, Nr. 63 – 1238.

Taigi Vyriausybės solidari atsakomybė Seimui yra politinė - teisinė. Vyriausybei suteikęs įgaliojimus veikti, Seimas gali ir atšaukti šiuos įgaliojimus. Nepasitikėjimo pareiškimas Vyriausybei arba Ministrui Pirmininkui būtent ir yra tokia atšaukimo teisinė forma. Nepasitikėjimo pareiškimo padarinys - Vyriausybės atsistatydinimas[127].

Konstitucijos 94 straipsnio 5 punkte įtvirtinta, kad Vyriausybė rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus. Įstatymų projektus Vyriausybė rengia tiek įgyvendindama įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, tiek vykdydama Seimo pavedimus.

Atskirais atvejais gali susiklostyti netipiški Vyriausybės santykiai su Seimu bei Respublikos Prezidentu. Tokiais atvejais Vyriausybei suteikiamos specifinės teisės. Pavyzdžiui, Konstitucijos 58 straipsnio 2 d. 2 punktas numato, kad Vyriausybė turi teisę teikti siūlymą Respublikos Prezidentui paskelbti pirmalaikius Seimo rinkimus, jeigu Seimas pareiškia tiesioginį nepasitikėjimą Vyriausybe. Tą patį numato ir Vyriausybės įstatymo 15 straipsnis. Vyriausybės įstatymo 16 straipsnis numato, kad „jeigu Lietuvos Respublikos konstitucijos 89 straipsnio pirmojoje dalyje numatytais atvejais Seimas negali per 10 dienų susirinkti ir paskelbti Respublikos Prezidento rinkimų, rinkimus skelbia Vyriausybė, priimdama nutarimą“[128].

Apibendrinus Vyriausybės įgaliojimus santykiuose su Seimu, galima teigti, kad Vyriausybė jai priskirtos kompetencijos ribose gali savarankiškai vykdyti pavestus įgaliojimus, nenukrypdama nuo Vyriausybės programoje numatytos pagrindinių tikslų realizavimo krypties. Seimas prižiūri kaip realizuojami Vyriausybei pavesti įgaliojimai. Seimas gali bet kuriuo metu paprašyti Vyriausybės atsiskaityti už bendrą savo veiklą ir priimtus sprendimus, jei pastebi, kad Vyriausybės veikla, konkretūs sprendimai, valstybės politikos įgyvendinimas tam tikroje srityje neatitinka Vyriausybės programos nuostatų. Kontroliuoti Vyriausybę yra viena svarbiausių Seimo funkcijų.

4.2 Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisiniai santykiai su Respublikos Prezidentu.

Vyriausybė veikia bendradarbiaudama ne tik su Seimu, bet ir Respublikos Prezidentu. Vyriausybės ir Respublikos prezidento santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vyriausybės įstatymas ir kiti įstatymai. Respublikos Prezidento iniciatyva Ministras Pirmininkas ir ministrai ar jiems pavaldūs kiti pareigūnai kartu su Respublikos Prezidentu ir jam pavaldžiais politinio, asmeninio pasitikėjimo valstybės tarnautojais nagrinėja ir sprendžia valstybės valdymo klausimus Respublikos Prezidento ir Ministro Pirmininko suderintais bendradarbiavimo būdais ir formomis[129].

[127] Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Ats. red. K. Jovaišas. Vilnius. 2002, p. 199 – 200.
[128] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas //Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 772.
[129] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Darbo reglamento patvirtinimo“, 124 str.,125 str.//Valstybės žinios. 1994, Nr. 63-1238.

Lietuvoje vykdomosios valdžios įgaliojimai yra padalinti. Tačiau kai kuriose srityse, tokiose kaip užsienio politika ar Seimo paleidimas, Vyriausybės ir Respublikos Prezidento veikimas yra abipusiai priklausomas. Taigi galime konstatuoti, kad Lietuvoje egzistuoja parlamentinis valdymo modelis, kuriame pasireiškia vykdomųjų valdžių kooperacija[130].

Respublikos Prezidento ir Vyriausybės santykius reguliuoja Konstitucijos ir kitos normos, nustatančios, kad Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu skiria Ministrą Pirmininką, paveda jam sudaryti Vyriausybę ir tvirtina jos sudėtį[131]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1998 m. sausio 10 d. nutarimo konstatuojamoje dalyje išaiškino, jog Respublikos Prezidentui tenka skirti Seimo daugumos palaikomą Ministrą Pirmininką ir tvirtinti tokią Vyriausybę, kurios programai Seimas gali pritarti posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma[132]. Tad Respublikos Prezidento teisė skirti Ministrą Pirmininką nėra absoliuti. Ministro Pirmininko kandidatūrą šalies vadovas turi derinti su Seimu. „Vyriausybės sudarymo procese aktyviai dalyvauja ne tik parlamentas, bet ir valstybės vadovas, kuriam suteiktos nemažos galios[133]“.

Pagal Konstitucijos 84 straipsnio 9 punktą, Prezidentas Ministro Pirmininko teikimu skiria ir atleidžia ministrus. Lietuvos Respublikos ministrai yra atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui[134].

Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu atleidžia Ministrą Pirmininką, priima Vyriausybės grąžinamus įgaliojimus išrinkus naują Seimą ir paveda jai eiti pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė, priima Vyriausybės atsistatydinimą ir prireikus paveda jai toliau eiti pareigas arba paveda vienam iš ministrų eiti Ministro pirmininko pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė. Respublikos Prezidentas Vyriausybei atsistatydinus ar grąžinus savo įgaliojimus ne vėliau kai per 15 dienų teikia Seimui svarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą[135]. Konstitucijos 97 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad kol nėra Ministro Pirmininko ar jis negali eiti savo pareigų, Respublikos Prezidentas ne ilgesniam kaip 60 dienų laikui Ministro Pirmininko teikimu paveda vienam iš ministrų jį pavaduoti, o kai tokio teikimo nėra, Respublikos Prezidentas vienam iš ministrų paveda pavaduoti Ministrą pirmininką.

Pagal Konstitucijos 84 straipsnio 1 punktą Respublikos Prezidentas sprendžia pagrindinius užsienio politikos klausimus ir kartu su Vyriausybe vykdo užsienio politiką. Ši konstitucinė nuostata yra

---

[130] A. Hollstein. Valstybės organizacinis modelis Lietuvos konstitucijoje: trečiasis kelias tarp prezidentinės ir parlamentinės sistemos?// Politologija. 1999, Nr. 2 (14), p. 36.

[131] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

[132] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

[133] A. Lukošaitis. Parlamento institucionalizacija ir teisėkūros procesas: Lietuvos atvejis. Vilnius. 2005, p. 57.

[134] Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, 5 str. 3 d.//Valstybės žinios. 1994, Nr. 43-772.

[135] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.

atkartojama Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 10 punkte. Prezidentas taip pat skiria Lietuvos Respublikos diplomatinius atstovus užsienio valstybėse, tačiau jis tai daro Vyriausybės teikimu (Konstitucijos 84 str. 3 p.). Tai reiškia, kad Prezidento valia varžoma tik parenkant kandidatą, bet ne jį skiriant į pareigas, nes Prezidentas turi teisę ir neskirti pateikto kandidato. Prezidento iniciatyvą atleisti ministrą varžo Ministro Pirmininko teikimo sąlyga (Konstitucijos 84 str. 9 p.), tačiau ministro atsistatydinimą priima pats Prezidentas (Vyriausybės įstatymo 10 str. 4 d.). Taip pat Konstitucijos 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte yra įtvirtinta, jog Respublikos Prezidentas pirmalaikius Seimo rinkimus gali paskelbti Vyriausybės siūlymu, jeigu Seimas pareiškia tiesioginį nepasitikėjimą Vyriausybe.

Tarp Seimo sesijų Prezidentas, esant reikalui, sprendžia, ar leisti patraukti Ministrą Pirmininką ar ministrą baudžiamojon atsakomybėn, duoda leidimą juos suimti ar kitaip suvaržyti jų laisvę. Nors Respublikos Prezidento institucija yra priskirtina vykdomosios valdžios grandžiai, Konstitucijoje nėra numatyta galimybė šalies vadovui dalyvauti Vyriausybės posėdžiuose. Lietuvos Respublikos Konstitucija numato, jog ministrai yra atskaitingi Respublikos Prezidentui, tačiau šalies vadovas nėra nei Vyriausybės narys, nei vadovas.

Konstitucijoje ir įstatymuose tiesiogiai neužsimenama apie santykius, atsirandančius Respublikos Prezidentui imantis iniciatyvos nagrinėti vieną ar kitą valstybės valdymo klausimą (pavyzdžiui, muitinės pareigūnų darbą), kurį spręsti įgaliota Vyriausybė ar atitinkamos valdymo srities ministras. Siekdama užpildyti tokią teisės spragą, Vyriausybė 1999 m. balandžio 16 d. priėmė nutarimą „Dėl sprendimų ir projektų derinimo valstybinės valdžios institucijose“, preambulėje nurodydama siekį konstruktyviau bendradarbiauti su Respublikos Prezidentu ir tokiam bendradarbiavimui trukdančią aplinkybę (iki šiol nereglamentuota, kaip Respublikos Prezidentas gali dalykiškai nagrinėti Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencijoje esančius klausimus)[136]. Galima sakyti, kad tai iš dalies yra įtvirtinta Vyriausybės darbo reglamento 125 punkte, kuris nurodo, kad „Respublikos Prezidento iniciatyva Ministras Pirmininkas ir ministrai ar jiems pavaldūs kiti pareigūnai kartu su Respublikos Prezidentu ir jam pavaldžiais politinio, asmeninio pasitikėjimo valstybės tarnautojais nagrinėja ir sprendžia valstybės valdymo klausimus Respublikos Prezidento ir Ministro Pirmininko suderintais bendradarbiavimo būdais ir formomis“.

[136] E. Šileikis. Valstybės vadovo statusas: teoriniai ir praktiniai klausimai// Teisė. 2001, Nr. 38, p. 98.

5 Užsienio valstybių vyriausybių kompetencijos lyginamuoju aspektu.

5.1 Lenkijos ir Prancūzijos vyriausybių kompetencijų apžvalga. Skirtumai ir panašumai lyginant su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija.

1997 m. Lenkijos Konstitucijos 146 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Ministrų Taryba vykdo Lenkijos Respublikos vidaus ir užsienio politiką. Taigi Ministrų Tarybos vaidmuo yra ne tiek konkrečių vykdomojo pobodžio sprendimų priėmimas (nes tai specialių žinybinių institucijų paskirtis), kiek strateginių politinių klausimų sprendimas. To paties Konstitucijos straipsnio 2 dalis įtvirtina Ministrų Tarybos kompetencijos prezumpciją pavesdama jai visus valstybės politikos reikalus, nepriskirtus kitų valstybės ir teritorinės savivaldos institucijų kompetencijai. Tokios prezumpcijos nustatymas leido atsisakyti išsamaus konkrečių vyriausybės įgaliojimų išvardijimo[137].

Lenkijos Respublikos Konstitucijos 146 straipsnio 4 dalis įtvirtina tokias pagrindines Ministrų Tarybos veiklos kryptis: ji užtikrina įstatymų įgyvendinimą; leidžia potvarkius; koordinuoja ir kontroliuoja vyriausybės administracijos institucijų darbą; saugo valstybės iždo interesus; priima valstybės biudžeto projektą; vadovauja valstybės biudžeto vykdymui, priima sprendimus dėl valstybinių sąskaitų uždarymo ir biudžeto vykdymo ataskaitą; užtikrina valstybės vidaus saugumą ir viešąją tvarką; užtikrina valstybės išorinį saugumą; vykdo bendrąjį vadovavimą santykių su kitomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis srityje; sudaro tarptautines sutartis, kurios turi būti ratifikuojamos, tvirtina ir denonsuoja kitas tarptautines sutartis; vykdo bendrąjį vadovavimą šalies gnybinio pajėgumo srityje ir kasmet nustato šaukiamų į tikrąją karo tarnybą piliečių skaičių; nustato savo darbo organizaciją ir tvarką. Konstitucijoje taip pat nustatyta, kad Ministrų Taryba vadovauja vyriausybės administracijai (146 str. 3 d.), jai priklauso įstatymų leidybos iniciatyvos teisė (118 str. 1d.), taip pat turi teisę pateikti įstatymo projekto pataisas jo svarstymo Seime metu (119 str. 2 d.)[138].

Ministrų Taryba gali veikti tik turėdama Seimo daugumo palaikymą. Taip pat verta pažymėti, kad, palyginti su ankstesniu konstituciniu reguliavimu, 1997 m. Konstitucija sustiprino Ministrų Tarybos pirmininko poziciją valdžių sistemoje. Pagrindiniai Ministrų Tarybos pirmininko įgaliojimai yra įtvirtinti Konstitucijos 148 straipsnyje.

Konstitucijos 10 straipsnyje įtvirtinta, kad Lenkijos Respublikos santvarka grindžiama įstatymų leidžiamosios valdžios (Seimas ir Senatas), vykdomosios valdžios (Respublikos Prezidentas ir Ministrų Taryba) ir teisminės valdžios (teismai ir tribunolai) atskyrimu ir pusiausvyra.

---

[137] Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą.- Mykolo Romerio universitetas. Vilnius. 2005, p. 313.

[138] Užsienio šalių konstitucijos: mokomasis leidinys.- Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2004, p. 243.

Prancūzijos Respublikos Konstitucijoje valdžių sąrašas pradedamas vykdomosios valdžios pareigūnų ir jų funkcijų išvardijimu. Čia vykdomoji valdžia yra Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė. Įstatymų leidžiamoji ir teisminės valdžios šakos konstitucijoje įvardijamos kaip savarankiškos institucijos[139]. Konstitucijoje vyriausybės veikla taip pat apibūdinama sąvokomis „Ministrų Taryba“ ir „ministras pirmininkas“. Tai, kad sąvoka „ministras pirmininkas“ vartojama dažnai, o „Ministrų Taryba“ – retai, 1958m. Konstitucijos komentuotojams leidžia daryti išvadą, kad pagal Konstituciją vyriausybę pirmiausia įkūnija ministras pirmininkas. Konstitucijos 20 straipsnyje yra įtvirtinta, kad vyriausybė nustato ir įgyvendina Tautos politiką, jos žinioje yra administracija ir ginkluotosios pajėgos. Šiose nuostatose bendriausia prasme suformuluotas vyriausybės vaidmuo konstitucinėje valstybės valdžios sistemoje.

Nagrinėjant 1958 m. Konstitucijos nuostatas, įtvirtinančias vyriausybės teisinę padėtį, pažymimas šios institucijos konstitucinio reguliavimo originalumas. Vyriausybei skirtą 3 skirsnį „Vyriausybė“ sudaro tik 4 straipsniai (20 – 23 str.). Palyginti su Prezidento ar parlamento teisinę padėtį įtvirtinančiais skirsniais, atrodytų, kad vyriausybei tenka nereikšmingas vaidmuo. Tačiau taip nėra. Viena vertus, 3 skirsnyje pirmąsyk Prancūzijos konstitucinės teisės istorijoje apibrėžiamos vyriausybės funkcijos bei nustatoma, kaip vyriausybė įgyvendina jai patikėtas užduotis. Kita vertus, vyriausybės veikla reguliuojama ne vien 3 skirsnyje, bet ir daugelyje kitų skirsnių (ypač 5 skirsnio „Parlamento ir vyriausybės santykiai“) straipsniuose[140]. Pavyzdžiui, Konstitucijos 38 straipsnyje yra įtvirtinta, kad vyriausybė, vykdydama savo programą, gali prašyti parlamento leisti tam tikrą apibrėžtą laiką ordonansais nustatyti priemones, kurios paprastai priklauso įstatymų sričiai. Taip pat Konstitucijos 39 straipsnis numato įstatymų leidybos iniciatyvos teisę ministrui pirmininkui, o Konstitucijos 44 straipsnis vyriausybės teisę teikti pataisas. Pagal Konstitucijos 36 straipsnį Ministrų Taryba turi teisę skelbti apgulties padėtį, Konstitucijos 13 straipsnyje įtvirtinta, kad Ministrų Taryba skiria valstybės patarėjus, didįjį Garbės legiono kanclerį, ambasadorius ir ypatinguosius pasiuntinius, Mokesčių teismo vyriausiuosius tarėjus, prefektus ir kt.

Taigi vyriausybės įgaliojimai skirstomi į dvi grupes. Svarbiausieji iš jų vykdomi kolegialiai Ministrų Tarybos posėdžiuose. Šiuo atveju priimant sprendimus ypač svarbi Respublikos Prezidento pozicija.

Kitus įgaliojimus įgyvendina ministras pirmininkas. Jo vaidmuo vyriausybėje yra ypatingas. Jis koordinuoja ministerijų darbą, kontroliuoja jas, pirmininkauja įvairias ministerijas jungiančių komitetų darbui; atsako už šalies gynybą, įgyvendina reglamentinę valdžią[141].

---

[139] G. Mesonis. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste. Vilnius. 2003, p. 81.
[140] Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą.- Mykolo Romerio universitetas. Vilnius. 2005, p. 65.
[141] Ten pat. P. 66.

Lyginant Lietuvos Respubliką su Lenkijos ir Prancūzijos respublikomis, pirmiausia reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šių trijų šalių vykdomąją valdžią sudaro prezidentas ir vyriausybė. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnis ir Lenkijos Respublikos Konstitucijos 146 straipsnis įtvirtina pagrindines vyriausybės veiklos kryptis. To paties pasakyti apie Prancūzijos Respublikos Konstituciją negalima, kadangi Prancūzijos Respublikos Konstitucija tik pačiu bendriausiu būdu apibrėžia vyriausybės kompetenciją.

Kalbant apie panašumus, svarbu pabrėžti, kad tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, tiek ir Lenkijos bei Prancūzijos respublikų Konstitucijose numatyta, kad vyriausybė turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, turi teisę dalyvauti parlamento posėdžiuose, taip pat numatyta, kad Respublikos Prezidento aktus kontrasignuoja ministras pirmininkas, užtikrina įstatymų vykdymą. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos vyriausybės palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką.

Kalbant apie skirtumus, svarbu parėžti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra įtvirtinta, kad karo ir nepaprastąją padėtį pagal Konstituciją įveda Seimas. Pagal Lenkijos Respublikos Konstitucijos 116 straipsnį dėl karo padėties sprendžia Seimas Lenkijos Respublikos vardu, tačiau jei Seimas negali susirinkti į posėdį, dėl karo padėties sprendžia Respublikos Prezidentas. Prancūzijos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta, kad karą paskelbti leidžia parlamentas, o apgulties padėtį skelbia Ministrų taryba.

Reikia pabrėžti tai, kad pastaruoju metu visose šalyse Ministro Pirmininko vaidmuo labai išaugo, todėl Lietuva ne išimtis. Taigi dalis vyriausybės kompetencijos įgyvendinama Ministro Pirmininko asmeniškai.

5.2 Vokietijos ir JAV vyriausybių kompetencijų apžvalga. Skirtumai ir panašumai lyginant su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija.

Vokietijos Federacinė Respublika – vadinamasis kontroliuojamas parlamentarizmas, kurį charakterizuoja stipri galios pozicija, būdinga vyriausybės vadovui (kancleriui) ir parlamentui. Priešingai šiems dviems organams, prezidentas yra apribotas reprezentacinėmis funkcijomis[142].

Vokietijos Federacinės Respublikos Pagrindinio įstatymo VI skirsnis yra skirtas Federalinei Vyriausybei. Pagrindinio įstatymo 62 straipsnis įtvirtina, kad Federalinę Vyriausybę sudaro federalinis kancleris ir federaliniai ministrai.

Vokietijos Federacijos Pagrindiniame įstatyme labai lakoniškai kalbama apie Federalinės Vyriausybės galias. Pagal Pagrindinio įstatymo 76 straipsnį Federalinė Vyriausybė turi teisę įstatymų

[142] A. Hollstein. Valstybės organizacinis modelis Lietuvos konstitucijoje: trečiasis kelias tarp prezidentinės ir parlamentinės sistemos?//Politologija. 1999, Nr. 2 (14), p. 24.

projektus teikti Bundestage, pagal 84 straipsnio 2 d. Federalinė Vyriausybė, Bundesretui pritariant, gali leisti bendrąsias valdymo nuostatas, pagal to paties straipsnio 3 dalį prižiūri, kad federalinės žemės vykdytų federalinius įstatymus pagal galiojančią teisę. Taip pat Federalinė Vyriausybė šiuo tikslu gali siųsti įgaliotinius į aukščiausias federalinių žemių valdžios institucijas joms sutinkant.

Pagrindinio įstatymo 65 straipsnyje taip pat nustatyta, kad Federalinis kancleris nustato politikos kryptis ir yra už tai atsakingas. Atsižvelgiant į šias kryptis kiekvienas federalinis ministras savarankiškai vadovauja savo valdymo sričiai ir yra už ją atsakingas. Pagrindinio įstatymo 68 straipsnyje įtvirtinta, kad federalinis kancleris gali teikti siūlymą federaliniui prezidentui paleisti Bundestagą, jeigu federalinio kanclerio prašymas pareikšti jam pasitikėjimą negauna Bundestago narių daugumos pritarimo. Pagal Pagrindinio įstatymo 58 straipsnį federalinio prezidento potvarkiai ir įsakymai įsigalioja tik pasirašius federaliniam kancleriui arba kompetentingam federaliniam ministrui. Tačiau yra numatytos ir išimtys. Ši nuostata netaikoma skiriant ar atleidžiant federalinį kanclerį, paleidžiant Bundestagą pagal 63 straipsnį ir esant prašymui pagal 69 straipsnio 3 dalį. Pagal Pagrindinio įstatymo 23 straipsnio 2 dalį Federalinė Vyriausybė privalo išsamiai ir kaip galima greičiau informuoti Bundestagą ir Bundesratą Europos Sąjungos klausimais.

Svarbu pažymėti, kad Pagrindinio įstatymo 43 straipsnio 2 dalis įtvirtina, kad Federalinės Vyriausybės nariai, taip pat jų įgalioti asmenys turi teisę dalyvauti visuose Bundestago ir jo komisijų posėdžiuose. Taip pat jie turi būti išklausomi bet kuriuo metu.

Jungtinių Valstijų vykdomoji valdžia priklauso Jungtinių Valstijų prezidentui. Taip nustatyta Konstitucijos II straipsnio 1 skyriuje. Tad šalies prezidentas yra vykdomosios valdžios ir valstybės galva, jis yra svarbiausias šalies pareigūnas.

Jungtinėse Valstijose nėra oficialaus termino „vyriausybė“. Čia vartojamas prezidento administracijos terminas. Prezidento administraciją sudaro trys grandys: kabinetas, prezidento vykdomasis aparatas bei vykdomosios agentūros. Kabinetą sudaro departamentų vadovai – sekretoriai (ministrai). Kabineto funkcijos ir įgaliojimai nėra reglamentuoti Konstitucijoje, tad jo veiklą reglamentuoja konstituciniai papročiai. Prezidentas šaukia kabineto posėdžius ir teikia svarstyti klausimus. Tačiau tai ne kolegiali sprendimus priimanti institucija, ji tik gali teikti rekomendaciją prezidentui. Visi sprendimai priimami prezidento vardu. Prezidento vykdomasis aparatas užtikrina prezidento funkcijų įgyvendinimą ir sklandų darbą. Vykdomosios agentūros – tai institucijos, nagrinėjančios konkrečius klausimus (Panamos kanalo, Tenesi slėnio valdymo)[143].

Daugumą prezidento įgaliojimų apibrėžia pati Konstitucija (II str.), tačiau dalį jų lemia konstituciniai papročiai. Grupuodami prezidento įgaliojimus galime išskirti šias veiklos sritis. Pirmiausiai reikia paminėti atstovaujamąsias funkcijas. Prezidentas atstovauja valstybei tiek šalies viduje, tiek ir

[143] Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą.- Mykolo Romerio universitetas. Vilnius. 2005, p. 40-41.

užsienyje. Prezidentas turi teisę atidėti nuosprendžių baudžiamosiose bylose įsigaliojimą, gali teikti malonę nuteistiesiems. Prezidentas dalyvauja įstatymų leidžiamojoje veikloje, tačiau jis formaliai nėra įstatymų leidybos iniciatyvos teisės subjektas. Prezidentas turi galimybę Kongreso priimtą įstatymą (bilį) vetuoti. Toks veto gali būti Kongreso įveiktas tik dviejų trečdalių Kongreso abiejų rūmų balsų dauguma. Tai reikšmingi įgaliojimai, prezidentą darantys svarbia įstatymų leidybos sistemos grandimi. Taip pat Konstitucija Jungtinių Valstijų prezidentui suteikia vyriausiojo kariuomenės ir laivyno vado įgaliojimus. Jis negali skelbti karo, bet gali siųsti karius į užsienį dalyvauti taikos palaikymo ar panašiose operacijose. Tačiau sprendimas siųsti karius į užsienį net ir taikai palaikyti turi būti per du mėnesius tvirtinamas Kongreso. Prezidentas teikia aukščiausius karinius laipsnius, skiria karo vadus, sudaro Generalinį štabą, skiria gynybos sekretorių, formuoja užsienio politiką ir jai vadovauja. Jis pats arba per savo atstovus vadovauja deryboms su užsienio šalimis. Senato pritarimu prezidentas pasirašo tarptautines sutartis, o šiam jas patvirtinus dviejų trečdalių balsų dauguma – jas ratifikuoja. Prezidentas gali leisti taisykles, aktus ir nurodymus, vadinamus įsakais, kurie federacijos valdžios organams turi įstatymo galią.

Prezidentas turi įgaliojimus skirti daugybę aukščiausių valstybės pareigūnų, tačiau beveik visi jie yra prezidento skiriami tik Senato patarimu ir pritarimu.

Nors Jungtinių Valstijų vykdomoji valdžia politiškai neatskaitinga Kongresui, šis turi teisę sudaryti tyrimo komisijas, kurios tirtų ir vykdomosios valdžios veiklos kokybę. Tai tam tikra kontrolės forma, verčianti vykdomosios valdžios atstovus derinti savo veiksmus su įstatymų leidžiamąja institucija[144].

Taigi pačioje vykdomosios valdžios sistemoje prezidentas turi plačius įgaliojimus tvarkyti šalies reikalus ir vadovauti taip vadinamai prezidento administracijai[145].

Bandysiu trumpai aptarti Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vokietijos Federalinės Vyriausybės įgaliojimų panašumus.

Vienas svarbiausių panašumų yra tas, kad vyriausybės sudėtis ir Lietuvoje ir Vokietijoje yra ta pati t.y. Lietuvoje Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai, o Vokietijoje – federalinis kancleris ir federaliniai ministrai. Kalbant apie kitus panašumus, tiek Lietuvos Respublikos Vyriausybė tiek Vokietijos federalinė Vyriausybė turi teisę teikti įstatymų projektus, turi teisę kontrasignuoti prezidento aktus, kurie įsigalioja tik tada, kai juos pasirašo Ministras Pirmininkas (Vokietijoje – federalinis kancleris) arba atitinkamas ministras (Vokietijoje – federalinis ministras), taip pat vyriausybės nariai arba jų įgalioti asmenys turi teisę dalyvauti Seimo (Vokietijoje – Bundestago) ir jo komisijų posėdžiuose. Vienas iš panašumų yra tas, kad tiek Lietuvos Respublikos Vyriausybė tiek Vokietijos Federalinė Vyriausybė privalo kiek įmanoma greičiau informuoti Seimą (Vokietijoje – Bundestagą ir Bundesratą) Europos Sąjungos klausimais.

[144] Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą.- Mykolo Romerio universitetas. Vilnius. 2005, p. 41-43.
[145] JAV valdžios sandara. Jungtinių Valstijų Informacijos agentūra. 1989, p. 57.

Kalbant apie šių dviejų valstybių vyriausybių įgaliojimų skirtumus, svarbu pažymėti, kad Lietuvoje Vyriausybė gali teikti Respublikos Prezidentui siūlymą skelbti pirmalaikius Seimo rinkimus, jeigu Seimas pareiškia tiesioginį nepasitikėjimą Vyriausybe. Vokietijoje prezidentui siūlymą paleisti Bundestagą teikia federalinis kancleris ir tik tada, kai federalinio kanclerio prašymas pareikšti jam pasitikėjimą negauna Bundestago narių daugumos pritarimo, tačiau federalinis kancleris praranda šią teisę, jeigu Bundestagas savo narių dauguma išrenka kitą federalinį kanclerį. Jeigu Bundestagas atmeta projektą, kurį Federalinė Vyriausybė apibūdina kaip skubų, tai Federalinė Vyriausybė gali reikalauti, kad federalinis prezidentas paskelbtų įstatymo projektui svarstyti nepaprastųjų įstatymų leidybos procesą, tačiau tam turi pritarti Bundesratas (Lietuvos Respublikos Konstitucija to nenumato). Vokietijos Federacinės Respublikos Pagrindinis įstatymas numato, kad biudžeto planas sudaromas pagal biudžeto įstatymą vieneriems arba keleriems finansiniams metams. Lietuvoje valstybės biudžeto projektas rengiamas trejiems biudžetiniams metams.

Kalbant apie Jungtines Amerikos Valstijas, svarbu parėžti, kad valstybės vadovas kartu yra ir vyriausybės vadovas. Čia nėra formuojama vyriausybė su Ministru Pirmininku priešakyje. Ministro Pirmininko funkcijas atlieka prezidentas. Prezidentas pritarus Senatui skiria sekretorius (ministrus). Sekretoriai tik padeda valstybės vadovui realizuoti savo funkcijas. Pažymėtina ir tai, kad Jungtinėse Valstijose vyriausybė (prezidento administracija) nepriima jokių kolegialių aktų. Pats prezidentas priima galutinius sprendimus, visi kiti turi tik patariamąjį balsą. Jungtinėse Valstijose vykdomoji valdžia atskirta nuo parlamento, turi didelį savarankiškumą. Paprastai vykdomoji valdžia visiškai nekontroliuojama, tačiau kartais minimaliai. Kontrolė gali pasireikšti skiriant ministrus, nes turi būti Senato pritarimas. Pats parlamentas taipogi yra nepriklausomas nuo vykdomosios valdžios. Valstybės vadovas neturi teisės paleisti parlamento.

Taigi formalus skiriamasis bruožas tarp Lietuvos ir JAV – Ministro Pirmininko pareigų nebuvimas. Antras svarbus skiriamasis bruožas yra tas, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė kaip vykdomoji institucija yra atskaitinga Seimui, o Jungtinėse Amerikos Valstijose vykdomoji valdžia nėra atkaitinga parlamentui.

Išvados

1. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5, 67, 84, 94 ir kiti straipsniai nustato, kad valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas. Ši nuostata įtvirtina pagrindinį demokratinės valstybės organizacijos ir veiklos principą – valdžių padalijimo principą. Pagal šį principą įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios turi būti atskirtos, pakankamai savarankiškos, bet kartu tarp jų turi būti pusiausvyra. Šių valdžių santykiai yra grindžiami konstitucinio bendradarbiavimo principais. Kiekviena valdžia įgyvendinama per jos institucijas. Valdžios institucijai suteikiama jos paskirtį atitinkanti kompetencija, kurią lemia tos valstybės valdžios institucijos vieta tarp kitų valdžios institucijų, jos įgaliojimų santykis su kitais įgaliojimais.

   Kartu pažymėtina, kad Lietuvoje valdžių padalijimo modelis nėra iki galo įgyvendintas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad Seimo narys gali būti skiriamas Ministru Pirmininku ar ministru, todėl galima daryti išvadą, kad parlamentinis valdymas reiškia vienokį ar kitokį nukrypimą nuo valdžių padalijimo principo.
2. Vykdomoji valdžia – tai savarankiška valstybės valdžios rūšis. Galima sakyti, kad vykdomosios valdžios pavadinimas susijęs su tiesiogine jos paskirtimi – teisės aktų vykdymu.
3. Lietuvos vykdomosios valdžios institucijų sistemoje Vyriausybė, įgyvendinanti valstybinį valdymą, užima išskirtinę vietą, nes Vyriausybė – pagrindinė vykdomosios valdžios grandis. Viskas, ką Vyriausybė daro įgyvendindama Konstitucijoje bei įstatymuose pagal jai nustatytą kompetenciją, yra valstybės valdymo reikalų sprendimas.
4. Pagrindinė Vyriausybė kompetencija yra: tvarkyti krašto reikalus, saugoti Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoti valstybės saugumą ir viešąją tvarką; vykdyti įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus; koordinuoti ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą ir atlikti daugelį kitų funkcijų. Iš to išplaukia, kad ji turi plačius įgaliojimus visose viešojo valdymo srityse. Vyriausybė vadovauja visam valstybės aparato darbui ir priima sprendimus esminiais valstybės vidaus ir užsienio politikos klausimais.
5. Sudarant Vyriausybę svarbūs tiek Seimo, tiek Respublikos Prezidento veiksmai. Šie teisės subjektai vykdomąją valdžią formuoja Konstitucijoje ir Seimo statute nurodytais būdais ir taikydami atitinkamas procedūras. Seimo ir Respublikos Prezidento įgaliojimų Vyriausybės formavimo srityje analizė leidžia teigti, kad šiame procese Respublikos

Prezidento veiklos svarbiausias uždavinys – laiduoti valdžios institucijų sąveiką. Formuojant Vyriausybę Prezidento veiksmus visų pirma turėtų lemti pareiga veikti taip, kad būtų sudaryta veiksminga, t.y. turinti Seimo pasitikėjimą Vyriausybė. Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtintas esminis Vyriausybės formavimo principas – nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai. Kitaip tariant tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus. Taigi Vyriausybės legitimacija kildintina ne tik iš Seimo pritarimo Vyriausybės programai, bet ir iš Respublikos Prezidento sprendimo tvirtinti Vyriausybės sudėtį, t.y. abiejų Vyriausybę formuojant dalyvaujančių institucijų.

6. Vyriausybės įstatyme gana siaurai reglamentuotas Vyriausybės programos rengimo procesas. Svarbiausias kiekvienos naujai suformuotos Vyriausybės uždavinys – parengti ir pateikti Seimui svarstyti savo programą. Ji privaloma Vyriausybei visą jos įgaliojimų laiką.

   Siūlytina sutrumpinti 3 mėnesių terminą, per kurį po Seimo pritarimo Vyriausybės programai ji privalo parengti ir patvirtinti konkrečias priemones tai programai įgyvendinti, kadangi toks ilgas laikotarpis neigiamai veikia vykdomosios valdžios institucijų funkcionavimą, nes Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių projekto rengimo metu jų veiklą apima savotiškas sąstingis.

7. Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalyje ir Vyriausybės įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje pabrėžiama solidari Vyriausybės atskaitomybė ir atsakomybė Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. Pagal šiuos teisės aktus Vyriausybė solidariai atsako už bendrą savo veiklą tik Seimui. Čia nieko neminima apie Vyriausybės atskaitomybę ir atsakomybę Respublikos Prezidentui, nors jo vaidmuo formuojant Vyriausybę taip pat yra gana reikšmingas.

8. Daugumos valstybių konstitucijos tik pačiu bendriausiu būdu apibrėžia vyriausybės kompetenciją. Pavyzdžiui, Prancūzijos Konstitucijos 20 straipsnis skelbia, kad Vyriausybė nustato ir įgyvendina Tautos politiką. Taip pat jos žinioje yra administracija ir ginkluotosios pajėgos. Vokietijos Federacijos Pagrindiniame įstatyme taip pat labai lakoniškai kalbama apie Federalinės Vyriausybės galias. To paties negalima pasakyti apie Lenkijos Respublikos Konstituciją, kadangi jos 146 straipsnis įvirtina pagrindines Vyriausybės veiklos kryptis.

   Vyriausybės kaip aukščiausios kolegialios vykdomosios valdžios institucijos, Jungtinėse Amerikos Valstijose nėra. Visa vykdomoji valdžia priklauso Prezidentui. Jis ją įgyvendina vienasmeniškai, nustatydamas ne tik pagrindines politikos kryptis, bet ir deleguodamas ministrams vykdyti jo kompetencijai priskirtus įgaliojimus. Faktiškai čia vyriausybė

atlieka patariamosios institucijos prie prezidento vaidmenį ir ji neturi aiškiai apibrėžto konstitucinio statuso.

Literatūra

Norminė literatūra:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. birželio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarimo Nr. 1169-22 „Dėl specialaus Vyriausybės vertybinių popierių aukciono“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos valstybės iždo įstatymo 1 straipsnio antrajai daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 21 straipsnio 5 punktui ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos 1995 metų valstybės biudžeto ir atskaitymų į savivaldybių biudžetus normatyvų bei dotacijų patvirtinimo“ 4 straipsniui“// Valstybės žinios. 1997, Nr. 58-1351.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 530 patvirtintų asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų 4 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 48 straipsniui“//Valstybės žinios. 1997, Nr. 112-2849.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 5-99.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. vasario 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo pakeitimo ir papildymo bei Vyriausybės atstovo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymo ir Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 12 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės valdymo tarnybos „A“ lygio valdininkų pareigybių sąrašo papildymo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 18-435.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 22 d. nutarimo Nr. 620 „Dėl buvusių Statybos ir urbanistikos ministerijos, Europos reikalų komisijos, Ryšių ir informatikos ministerijos ir jų institucijų reorganizavimo tvarkos bei terminų“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punktui, 29 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsniui ir Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 4 straipsniui“//Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1624.

7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1998 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 10 straipsnio 4 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 27 d. nutarimo Nr. 105 „Dėl Lietuvos standartizacijos departamento prie valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos reorganizavimo“ 2 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimo Nr. 117 „Dėl Lietuvos zoologijos sodo steigėjo teisių perdavimo“ 2 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 30 d. nutarimo Nr. 366 „Dėl kai kurių žemės ir miškų ūkio ministerijos funkcijų perdavimo Aplinkos apsaugos ministerijai ir miškų ir saugomų teritorijų departamento prie Aplinkos apsaugos ministerijos įsteigimo“ 3 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 61-2015.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 8 straipsnio 2 ir 4 dalių, 9 straipsnio 1 dalies 4 punkto ir 4 dalies, 22 straipsnio 1 punkto, 24 straipsnio 2 dalies 5 bei 11 punktų, 26 straipsnio 3 dalies 7 punkto, 31 straipsnio 2, 4 dalių ir 6 dalies 2 punkto, 37 straipsnio 4 dalies, 45 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 1999, Nr. 101-2916.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 1307 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo projektų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo (1999 m. gegužės 4 d. redakcija) 7 bei 13 straipsniams ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (1998 m. lapkričio 17 d. redakcija) 15 straipsnio 30 punktui“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1997.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarimas „ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 „Dėl vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų patvirtinimo ir tarnybos laiko, kurio reikia procentiniam priedui už ištarnautus metus gauti, nustatymo“ patvirtintų vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų 8 punkto atitikties Lietuvos respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos vidaus

reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 4 daliai“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 93-3288.

11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo Nr. 942 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygų dalinio pakeitimo“ 6 ir 7.2 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymo 22 straipsniui“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 107-3885.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 5-186.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 13 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18, punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 19-828.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos Respublikos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Valstybės žinios. 2005, Nr. 87-3274.

16. Kauno Apygardos Teismo 2006 m. liepos 5 d. nutartis, c.b. Nr. 2A-809-260/2006, kat. 30.4.1; 93.1; 113.6.1.7;121.22.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Darbo reglamento patvirtinimo“//Valstybės žinios. 1994, Nr. 63 – 1238.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 921 „Dėl Lietuvos Respublikos Ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 67-1957.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 24 d. nutarimas Nr. 926 „Dėl Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 67-1961.
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 8 d. nutarimas Nr. 1088 „Dėl Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 81-2267.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 sausio 23 d. nutarimas Nr. 63 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 10 – 351.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 43-772.
23. Lietuvos Respublikos Seimo statutas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 15-249.
24. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 4 – 47.
25. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 13 straipsnio pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3262.
26. Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas//Valstybės Žinios. 1992, Nr. 5 – 75.
27. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas//Valstybės Žinios. 1997, Nr. 2 – 16.

Specialioji literatūra:

1. Andruškevičius A. Administracinės teisės reguliavimo dalyko sudėtis// Teisė. 2002, t. 43.
2. Andruškevičius A. Administracinės teisės principai ir normų ribos. Vilnius, 2004.
3. Andruškevičius A. Viešojo valdymo funkcijų vykdymo bei asmens ir vykdomosios valdžios santykių priskyrimas administracinei teisei// Teisė. 2003, t. 46.
4. Bakaveckas A. LR vykdomosios valdžios institucijų sistema: problemos ir sprendimai. Vilnius, 2002.
5. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. - Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius, 2001.

6. Hollstein A. Valstybės organizacinis modelis Lietuvos Konstitucijoje: trečiasis kelias tarp prezidentinės ir parlamentinės sistemos?//Politologija. 1999, Nr. 2(14).
7. Ilgūnas G. Lietuvos Respublikos XII Vyriausybė 2001 – 2004. Vilnius, 2004.
8. Jarašiūnas E. Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. Vilnius, 2003.
9. JAV valdžios sandara. Jungtinių Valstijų Informacijos agentūra, 1989.
10. Kūris E. Politinių klausimų jurisprudencija ir Konstitucinio Teismo obiter dicta: Lietuvos Respublikos Prezidento institucija pagal Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimą//Politologija. 1998, Nr. 1 (11).
11. Lietuvos administracinė teisė/ bendroji dalis.Vilnius, 2005.
12. Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 1 dalis. Vilnius, 2000.
13. Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras/ 2 dalis. Vilnius, 2002.
14. Lukošaitis A. Parlamento institucionalizacija ir teisėkūros procesas: Lietuvos atvejis. Vilnius, 2005.
15. Mesonis G. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste. Vilnius, 2003.
16. Novikevičius V. Valstybės biudžeto ir biudžetinio proceso istoriniai aspektai// Jurisprudencija. 2002, t. 31 (23).
17. Sinkevičius V. Konstitucijos įgyvendinimas įstatymų leidyboje//Justitia. 1996, Nr. 5.
18. Sinkevičius V. Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose//Jurisprudencija. 2003, t. 46(38).
19. Šileikis E. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius, 2005.
20. Šileikis E. Konstitucinės teisės klausimai, kazusai, užduotys. Vilnius, 2004.
21. Šileikis E. Valstybės vadovo statusas: teoriniai ir praktiniai klausimai// Teisė. 2001, Nr. 38.
22. Šinkūnas H. Valdžių padalijimo principas ir teisminės valdžios vieta valdžių padalijimo sistemoje// Teisė. 2003, Nr. 49.
23. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą.- Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2005.
24. Užsienio šalių konstitucijos: mokomasis leidinys.- Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. Vilnius, 2004.
25. Valstybės ir teisės teorijos pagrindinės kategorijos. -Lietuvos teisės universitetas. Vilnius, 1997.
26. Vinkleris P. Lietuvos Respublikos Prezidento statusas ir įgaliojimai. Vilnius, 2002.

Vita Kukanauzienė

Schlüssel Wörte:

Vyriausybė – Die Regierung
Konstitucija – Die Verfassung
Valstybė – Der Staat
Teritorija - Das Gebiet
Įgaliojimai - Die Vollmächten
Įstatymai – Das Gesetze
Kompetencija – Die Kompetenz
Valdžia - Die Gewalt

Die Zusammenfassung

Die Staat ist eine organisierte Gemeinschaft von Menschen auf einem bestimmten Gebiet unter einer obersten Gewalt. Die Funktionen der Staatsgewalt sind in Litauen den voneinander unabhängigen Organen der Gesetzgebung (legislative), der vollziehenden Gewalt (Exekutive) und der Rechtsprechung (Judikative) übertragen. Das Princip der Gewaltenteilung ist ein grundlegendes Princip der Organisation der Staatsgewalt. Dieses Prinzip soll die Konzentration der ganzen Staatsgewalt in den Händen eines Organes oder einer Person verhindern und dadurch jede Möglichkeit beseitigen, die Macht zu mißbrauchen. Die Regierung verwirklichen Litauens Exekutivgewalt Institution System die Staatsregierung. Die Regierung – die Institution der Allgemeinen Kompetenz. Des Verfassung 94 Artikels bestimmt, das die Regierung verwalten die Staatswesen, bewachen das Staatsgebieten Unantastbarkeit des Lände, garantiert die Staatssicherheit und die öffentliche Ordnung, vollziehen das Staatshaushaltplan und viele andere Pflichten. Die Mächte der Regierung definieren die Verfassung und das Gesetze. Der Regierung haben die breiten Vollmächten auf dem alles öffentlichen Gebiets die Verwaltung.

Die Regierung fassen entsprechenden eine Rechten Akten vollzogen seine Vollmächten. Die Regierung fassen die Beschlüsse und gewährleisten ihre Vollziehung sich stützen auf die Verfassung, das Gesetze und die Republik Präsident Dekrete.

Priedas Nr. 1 Lietuvos, Lenkijos, Prancūzijos ir Vokietijos vyriausybių kompetencijų panašumai ir skirtumai.

Valstybė	Kriterijai				
	1. Turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę.	**2. Turi teisę dalyvauti parlamento posėdžiuose.**	**3. Turi teisę kontrasignuoti prezidento aktus.**	**4. Turi teisę teikti prezidentui siūlymą paleisti parlamentą.**	**5. Vykdo įstatymus.**
1. Lietuva	Taip (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 str. 1 d.)	Taip (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 61 str.1 d. 2 s.)	Taip (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 85 str.)	Taip (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 58 str.2 d. 2 p.)	Taip (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 str. 2 p.)
2. Lenkija	Taip (Lenkijos Respublikos Konstitucijos 118 str. 1 d.)	Taip (Lenkijos Respublikos Konstitucijos 115 str. 2 d.)	Šią teisę turi Ministrų Tarybos pirmininkas (ši nuostata netaikoma 144 str. 3 d. 1-30 punktams)	Ne	Pagal Lenkijos Respublikos Konstitucijos 146 str. 4 d. 1 p. Ministrų Taryba užtikrina įstatymų įgyvendinimą)
3.Prancūzija	Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė vienu metu priklauso ministrui pirmininkui ir parlamento nariams (Konstitucijos 39 str. 1 d.)	Taip (Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 31 str. 1 d.)	Taip (išskyrus 8 str. 1 d., 11, 12, 16, 18, 54, 56 ir 61 straipsniuose numatytus aktus)	Ne	Pagal Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 21 str. 1 d. Vyriausybė užtikrina įstatymų vykdymą.
4. Vokietija	Taip (Vokietijos Pagrindinio įstatymo 76 str. 1 d.)	Taip (Vokietijos Pagrindinio įstatymo 53 str.)	Taip (išskyrus skiriant ir atleidžiant federal.kanclerį, paleidžiant Bundestagą pagal 63 str. ir esant prašymui pagal 69 str. 3 d.)	Taip (tačiau ši teisė prarandama, jei Bundestagas savo narių dauguma išrenka kitą federalinį kanclerį).	Pagal Vokietijos Pagrindinio įstatymo 84 str. 3 d. Federalinė Vyriausybė prižiūri, kad federalinės žemės vykdytų įstatymus)